

Rodinný závod - právní a ekonomické aspekty, porovnání s právní úpravou vybraných evropských států

Bakalářská práce

Studijní program: B6208 – Ekonomika a management

Studijní obor: 6208R085 – Podniková ekonomika

Autor práce: **Kamila Antesová**

Vedoucí práce: JUDr. Eva Karhanová Horynová

Family Business - legal and economic Aspects, compared to Legislation of selected European Countries

Bachelor thesis

Study programme: B6208 – Economics and Management

Study branch: 6208R085 – Business Administration

Author: **Kamila Antesová**

Supervisor: JUDr. Eva Karhanová Horynová

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Kamila Antesová
Osobní číslo: E13000559
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Podniková ekonomika
Název tématu: Rodinný závod - právní a ekonomické aspekty, porovnání s právní úpravou vybraných evropských států
Zadávající katedra: Katedra podnikové ekonomiky a managementu

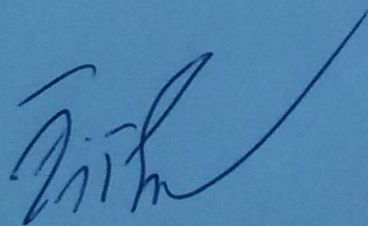
Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Historie rodinného podnikání.
2. Vymezení a právní úprava základních pojmů.
3. Rodinný závod - právní úprava.
4. Práva a povinnosti členů v rodinném závodě.
5. Porovnání právní úpravy rodinného závodu v České republice, Itálii a Rakousku.
6. Praktická část - Postavení členů rodiny v rodinném závodě a jejich vliv na řízení závodu.
7. Závěrečné vyhodnocení.

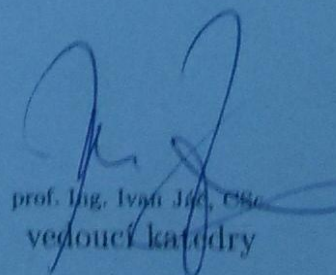
Rozsah grafických prací: dle potřeby dokumentace
Rozsah pracovní zprávy: 30 normostran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

DISMAN, Marek. Právní úprava domény eu. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7201-852-9.
HESKOVÁ, Marie a Viktor VOJTKO. Rodinné firmy: zdroj regionálního rozvoje. Zeleneč: Profess Consulting, 2008. ISBN 978-80-7259-062-9.
KORÁB, Vojtěch, Alena HANZELKOVÁ a Marek MIHALISKO. Rodinné podnikání. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1843-6.
MELZER, Filip, Petr TĚGL, et al. Nový Občanský zákoník: velký komentář. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1.
ODEHNALOVÁ, Pavla. Přednosti a meze rodinného podnikání. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5603-9.
POZA, Ernesto J. Family Business. 4th ed. South Western: Cengage Learning, 2014. ISBN 978-1285056821.
VEBER, Jaromír a Jitka SRPOVÁ. Podnikání malé a střední firmy. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-4520-6.
Elektronická databáze článků ProQuest (knihovna.tul.cz)

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Eva Karhanová Horynová**
Katedra podnikové ekonomiky a managementu
Konzultant bakalářské práce: **Pavel Hajn**
ředitel, Hajn
Datum zadání bakalářské práce: **30. října 2015**
Termín odevzdání bakalářské práce: **31. května 2017**

doc. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D.
děkan

prof. Ing. Ivo Jiráček, CSc.
vedoucí katedry

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Ráda bych poděkovala JUDr. Evě Karhanové Horynové, za vedení mé bakalářské práce, cenné rady a její vstřícný přístup. Dále chci také poděkovat celé své rodině a přátelům za podporu v průběhu mého studia.

Anotace

Předmět bakalářské práce „Rodinný závod - právní a ekonomické aspekty, porovnání s právní úpravou vybraných evropských států“ se zabývá analýzou nového právního institutu – rodinného závodu. Autorka poukazuje na konkrétní změny v ustanovení § 700 – 707 Nového občanského zákoníka a soustředí se na práva a povinnosti jednotlivých členů rodiny. Teoretická část je zaměřena na historii rodinného podnikání v českém prostředí a vymezení základních pojmů, kterými jsou rodinný závod, podnikatel, fyzická osoba, osoba samostatně výdělečně činná, malé a střední podniky. Dále je v práci porovnána právní úprava v České republice, Itálii a Rakousku. V praktické části se autorka zabývá rodinným závodem „Hajn“ a poukazuje na jeho originalitu v oboru. Dále autorka identifikuje problematická místa v české právní úpravě a vyhodnocuje jejich pozitivní a negativní vlivy na členy rodiny.

Klíčová slova

Rodinný závod, rodinné podnikání, Nový občanský zákoník, právní úprava, rodina, členové rodiny

Annotation

The aim of the bachelor work „Family Business - legal and economic Aspects, compered to Legislation of selected European Countries“, deals with the analysis of a new legal Institute – the family enterprise. The author points to specific changes in the provisions of paragraph 700 to 707 of the New Civil Code and focuses on the rights and responsibilities of each member of the family. The theoretical part focuses on the history of the family business in the Czech environment and basic concepts, namely family enterprise, enterpriser, natural person, self-employed person, small and medium enterprises. Furthermore, the bachelor thesis compared the legislation in the Czech Republic, Italy and Austria. In the practical part, the author deals with the family enterprise called “Hajn” and points out its originality in the field. The author identifies problematic parts in the Czech legislation and evaluates their positive and negative effects on family members.

Key Words

Family enterprise, family business, new Civil Code, legislation, family, members of family

Obsah

SEZNAM OBRÁZKŮ	9
SEZNAM TABULEK	10
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK, ZNAČEK A SYMBOLŮ	11
ÚVOD	12
1. HISTORIE RODINNÉHO PODNIKÁNÍ	13
1.1 Rodinné podnikání ve světě	13
1.2 Rodinné podnikání v České republice	15
1.2.1 Období první republiky	15
1.2.2 Období po roce 1898.....	17
2. VYMEZENÍ A PRÁVNÍ ÚPRAVA ZÁKLADNÍCH POJMŮ	20
2.1 Rodinný závod	20
2.1.1 Pojem švagrovství.....	20
2.1.2 Obchodní podnik a závod	21
2.2 Podnikatel	22
2.3 Podnikání	23
2.3.1 Fyzická osoba - OSVČ.....	24
2.3.2 Emancipace nezletilých	26
2.4 Malé a střední podnikání.....	26
3. RODINNÝ ZÁVOD	28
3.1 Právní aspekty	28
3.1.1 Definice rodinného závodu	28
3.2 Ekonomické aspekty	29
3.2.1 Význam a podpora malého a středního podnikání v ČR	29
3.2.2 Výhody a nevýhody rodinného závodu	30
4. PRÁVA A POVINNOSTI ČLENŮ V RODINNÉM ZÁVODĚ	33
4.1.1 Nároky z účasti na rodinném závodě	33
4.1.2 Podíl na zisku	33
4.1.3 Rozhodování	34
4.1.4 Přednostní právo	35
4.1.5 Předkupní právo	35

4.1.6 Zánik účastenství	36
4.1.7 Rodinné zvyklosti	36
4.1.8 Nelegální výkon práce	36
5. POROVNÁNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY RODINNÉHO ZÁVODU V ČESKÉ REPUBLICE, V ITÁLII A RAKOUSKU	38
5.1 Itálie – právní a ekonomické aspekty.....	38
5.1.1 Definice rodinného závodu	38
5.1.2 Práva a povinnosti členů rodiny.....	39
5.1.3 Ekonomická situace	41
5.2 Rakousko – právní a ekonomické aspekty.....	42
5.2.1 Definice rodinného závodu	42
5.2.2 Práva a povinnosti členů	42
5.2.3 Ekonomická situace	43
5.3 Česká republika – právní a ekonomické aspekty.....	44
5.3.1 Porovnání definic rodinného závodu	44
5.3.2 Porovnání práv a povinnosti členů.....	44
5.3.3 Ekonomická situace	45
6. POSTAVENÍ ČLENŮ RODINY V RODINNÉM ZÁVODĚ HAJN A JEJICH VLIV NA ŘÍZENÍ ZÁVODU	47
6.1 Historie rodinného závodu Hajn	47
6.2 Postavení členů rodiny a zaměstnanci	47
6.3 Výrobky	49
6.3.1 Zakázková výroba.....	50
6.4 Ocenění	51
6.5 Chování na pracovišti a vliv na řízení	52
6.6 Přejechod FO na s.r.o.....	52
7. ZÁVĚREČNÉ VYHODNOCENÍ	53
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58
SEZNAM PŘÍLOH	65

Seznam obrázků

Obrázek 1: <i>Typy rodinných podniků v České republice</i>	18
Obrázek 2: <i>Malovaná dámská kabelka</i>	50
Obrázek 3: <i>Ocenění Top model za dámskou kabelku</i>	51

Seznam tabulek

Tabulka 1: <i>10 nejstarších rodinných firem na světě</i>	14
Tabulka 2: <i>Vývoz nejčastějších komodit v letech 1920-1937 (%)</i>	15
Tabulka 3: <i>Přehled činností, pro které není potřeba živnostenské oprávnění</i>	23

Seznam použitých zkratek, značek a symbolů

a.s.	akciová společnost
ČKD	Českomoravská-Kolben-Daněk
ČNR	Česká národní rada
ČR	Česká republika
ČTK	Česká tisková kancelář
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
FO	fyzická osoba
HDP	hrubý domácí produkt
k. s.	komanditní společnost
MPO	ministerstvo průmyslu a obchodu
MSP	malé a střední podnikání
NOZ	Nový občanský zákoník
OPPI	Operační program Podnikání a inovací
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
PO	právnícká osoba
s.r.o.	společnost s ručením omezeným
v.o.s.	veřejná obchodní společnost
ZDP	zákon o daních z příjmů
ZOK	zákon o obchodních korporacích

Úvod

Nový občanský zákoník (dále jen NOZ) zavedl 1. 1. 2014 nový pojem „rodinný závod“, který nahradil dříve používané označení „podnik“. Podle mého názoru tato novinka není ještě v právním řádu tolik známá a nastávají situace, které právníci nebo soudci řeší poprvé dle nové právní úpravy, a proto je aktuální zabývat se touto problematikou, aby i členové rodiny znali svá nová práva a povinnosti.

Cílem této bakalářské práce je analýza nového právního institutu. Touto prací chci poukázat na problematická místa nové právní úpravy a dále také na pozitivní či negativní dopady přímo na jednotlivé členy rodiny.

Mezi základní otázky této bakalářské práce patří práva a povinnosti členů rodiny, jako např. nároky z účasti na rodinném závodě, právo rozhodovat o podílu na zisku, přednostní nebo předkupní právo. Další téma, kterému se budu věnovat, je provnání naší právní úpravy s úpravou v zahraničí, konkrétně v Itálii a Rakousku.

Práce je rozdělena do sedmi částí, kapitol. První kapitola se věnuje historií rodinného podnikání u nás, ale pro srovnání i ve světě. Druhá kapitola má za cíl vymezit základní pojmy rodinného podnikání, ale také uvést rozdíl mezi rodinným závodem a podnikem. Třetí kapitola se zabývá právními a ekonomickými aspekty rodinného závodu, zkoumá jeho postavení v malém a středním podnikání a udává jeho výhody a nevýhody. Kapitola čtvrtá se zabývá právní úpravou rodinného závodu a má za cíl seznámit čtenáře se zásadními změnami, které ovlivňují práva a povinnosti členů rodiny. Jedná se především o právo podílet se na rozhodování o zásadních otázkách provozu rodinného závodu, právo na podíl ze zisku aj. Cílem páté kapitoly je porovnat právní úpravu rodinného závodu v České republice (dále jen ČR), Itálii a Rakousku. Kapitola šestá se zabývá hierarchií členů rodinného závodu Hajn, který sídlí ve Východních Čechách a jejich vlivem na řízení závodu. Každý rodinný podnik je ojedinelý svým postavením členů rodiny. V závěrečné sedmé kapitole poukážu na závažná problematická místa a ověřím, zda nová právní úprava může přinést pozitivní dopady pro již dlouhodobě fungující rodinné vztahy či nikoli.

1. Historie rodinného podnikání

Rodinné podnikání patří mezi nejstarší formu podnikání, v minulosti stejně jako dnes bylo obvyklé, že synové se učili od svých otců řemeslo, které měli převzít a pokračovat tak v rodinné tradici. Dokud otec mohl, pomáhal svému synovi, i když už řemeslo převzal. S tím souhlasí také autoři Koráb, V., Hanzelková, A. a Mihalisko, M. (dále jen Koráb, 2008) v jejich knize Rodinné podnikání, ve které tvrdí, že je rodinný podnik bezesporu nejstarší forma podniků v celé historii novodobé civilizace.

1.1 Rodinné podnikání ve světě

Při pátrání po historii rodinného podnikání ve světě jsem narazila na mnoho zajímavých případů předávání firem z generace na generaci, níže uvádím několik příkladů. Překvapivé je, že nejstarší rodinný podnik Kongo-Gumi z Japonska působí dodnes. Počátky této stavební japonské společnosti sahají do roku 593, kdy se korejský tesař Shigemitsu Kongo podílel na stavbě buddhistického komplexu Shitennoji. Dnešní firmu řídí člen čtyřicáté generace Masakazu Kongo. Autoři knihy Rodinné podnikání (Koráb, 2008) zmiňují další japonskou rodinnou firmu z 8. století, kterou spravuje již 46. generace. Jedná se o hotel Hoshi, který řídí opět původní rodina. První evropskou rodinnou firmou byla vinařská společnost Château de Goulaine, která byla založená v roce 1000 ve Francii. V současné době probíhají spekulace o datu založení italské firmy Fonderia Portificia Marinelli. Tato slévárna zvonů vznikla pravděpodobně kolem roku 1000. (Kozlová, 2007) Ráda bych také zmínila dvě italské firmy, které přecházely jako rodinné dědictví na potomky zakládajících rodin. Koráb (2008) ve své knize uvádí rok 1385, kdy byl založen obchod s vínem Antinori a rok 1526, založení podniku Beretta Firearms. V následující tabulce uvádím deset rodinných firem, které jsou podle Williama O'Hary (2003), předního amerického odborníka v oblasti rodinného podnikání, považovány za nejstarší na světě.

Tabulka 1: 10 nejstarších rodinných firem na světě

Název firmy	Rok založení	Obor	Země
Kongo-Gumi	578	Stavebnictví	Japonsko
Hoshi Ryokan	718	Hotelnictví	Japonsko
Château de Goulaine	1000	Vinařství	Francie
Fonderia Pontificia Marinelli	1000	Zvonařství	Itálie
Barone Ricasoli	1141	Vinařství a výroba olivového oleje	Itálie
Barovier & Toso	1295	Sklářství	Itálie
Hotel Pilgrim Haus	1304	Hotelnictví	Německo
Richard de Bas	1326	Papírenství	Francie
Torrini Firenze	1369	Zlatnictví	Itálie
Antinori	1385	Vinařství	Itálie

Zdroj: KORÁB, Vojtěch, Alena HANZELKOVÁ a Marek MIHALISKO. *Rodinné podnikání*, s. 10.

Pozoruhodné je, že 5 z 10 nejstarších podniků pochází právě z Itálie. Tento fakt potvrzuje, že italské firmy patří k nejstarším podnikům na světě. Na významnost italských podniků a jejich nejsilnější tradice upozorňují také autoři publikace *Rodinného podnikání* (2008), ve které uvádějí další nejznámější italské rodinné závody, mezi které patří např. rodinný podnik „Camuffo“ (z roku 1438 podnikající v oboru loděřství), „Grazia Deruta“ (z roku 1500 podnikající ve výrobě keramiky) nebo „D’Armi Pietro Beretta“ (z roku 1526 podnikající ve výrobě zbraní).

1.2 Rodinné podnikání v České republice

Ani ČR nezaostává v oblasti rodinného podnikání a tento druh podnikání má u nás dlouholetou tradici. Rozvoj českého rodinného podnikání velmi ovlivnila sametová revoluce, ale i další významné události, které podrobněji popisují v následujících podkapitolách.

1.2.1 Období první republiky

Jak uvádí Hanzelková (2004) ve své anglické disertační práci, Československo bylo před druhou světovou válkou považováno za jednu z nejlépe fungujících, stabilních a kulturně rozvinutých parlamentních demokracií v Evropě. Proto stojí za zmínku československá tržní ekonomika, desátá v Evropě a patnáctá na světě, která měla dobrý průmyslový základ, stabilní měnu a výraznou proexportní orientaci. Československo vyváželo do mnoha zemí Evropy, zejména do Německa, Francie, Velké Británie a Rakouska. Následující tabulka zobrazuje nejčastější vyvážené komodity v Československu mezi první a druhou světovou válkou.

Tabulka 2: Vývoz nejčastějších komodit v letech 1920-1937 (%)

Období	1921-1924	1925-1929	1935-1937
Textil, obuv	33,3	30,8	25,7
Kovy, stroje, zařízení	10,6	17,4	23,2
Pohonné hmoty (uhlí, dřevo)	13,2	8,5	9,7
Potraviny	7,7	9,3	9,5
Sklo	8,4	7,5	7,5
Cukr	12,6	4,0	1,9

Zdroj: HANZELKOVÁ, A.: *Re-Establishing Traditional Czech Family Businesses*, 2004.

Z tabulky je zřejmé, že nejvýraznější poptávka byla po obuvnickém (Baťa) a strojírenském (ČKD, Škoda) průmyslu. V letech 1918-1938 (období první republiky) existovalo mnoho mezinárodně známých podniků jako například Moser, Budweiser, Tatra, Praga, Aero, koncern Petschů, Opavia-LU, Jawa, Petrof, Koh-i-noor, ZON, RAVAK aj. Níže věnuji

větší pozornost historii společnosti Baťa a Koh-i-noor, jelikož obě společnosti znám a jejich výrobky s oblibou používám.

Nejznámější společnost Baťa, kterou všichni dobře známe, byla založena třemi sourozenci z ševcovské rodiny ve Zlíně, což ostatně uvádí Martina Malá (2004), autorka článku Historie firmy Baťa: od malé dílny, přes zlínskou továrnu až k impériu. Tomáš, Antonín a Anna Baťovi založili roku 1894 podnik s názvem „A. & T. Baťa“. Anna se brzy vdala a byl jí vyplacen její podíl. Antonín roku 1928 umřel a Tomáš se stal jediným vlastníkem společnosti. Baťa uměl vyrobit kvalitní obuv a prodat za přístupné ceny, čímž si získal mnoho zákazníků. Malá ševcovská dílna položila základ pozdějšímu celosvětovému obuvnickému impériu. Své zaměstnance Baťa ohodnocoval vysokými platy a podíly na zisku. Konkurenti Baťovi neodpustili úspěch, proto šířili fámy o nedodržování pracovní doby a továrna se stala terčem kritiky. Proto se Tomáš Baťa rozhodl omezit pracovní dobu na pětidenní pracovní týden. I přesto závistiví kritici dále stáli za názory, že Baťa zneužívá chudé obyvatele moravského venkova. V roce 1932 Tomáš Baťa tragicky umřel a řízení firmy převzal jeho nevlastní bratr Jan Antonín.

Slavná česká firma Koh-i-noor byla zakoupena Vlastislavem Břízou, který do podniku přivedl oba své syny, snachu i synovce. Z obyčejného dělníka Vlastislava Břízy se v roce 1994 stal generální ředitel, jak uvádí Koráb (2008) ve své knize Rodinné podnikání. V roce 1999 si vzal úvěr a podnik koupil od fondů, které jej získaly v kuponové privatizaci. Koh-i-noor, rodinná firma se stoletou tradicí, vyrábí tužky a křídly pro umělce. Horáček (2015) ve svém článku popisuje, jak se Vlastislav Bříza stal českým Podnikatelme roku 2014.

Oba tyto příklady by mohly být pro většinu podnikajících rodinných závodů vzorem a to tím, že si své podnikání udržely, překonaly spousty překážek a nedopustily, aby jim překazily budoucí vývoj.

1.2.2 Období po roce 1898

Nadějný vývoj rodinného podnikání v českém prostředí přerušil rok 1939, kdy začala druhá světová válka. Nejenom že komunistický režim ovlivnil kontinuitu rodinných firem, ale také došlo k znárodnění značné části průmyslu. Navzdory tomu se Československo zotavilo poměrně rychle oproti evropskému průměru, s čímž se ztotožňuje i Hanzelková (2004) ve své práci. Československo bylo od roku 1948 po dobu padesáti let součástí Východního bloku.

Těžká doba, která omezovala podnikatele padesát let v jejich činnosti, ustala až po roce 1989, po pádu komunistického režimu. Pro většinu lidí bylo náročné se znovu věnovat podnikání, které jim bylo tak dlouhou dobu odepíráno. Někteří majitelé se dočkali navrácení svých podniků, ostatní bohužel museli začít téměř od začátku, z vlastních úspor, aby nahradili nedostatek vstupního kapitálu. Proto spousta podnikatelů podnikalo z domova nebo z míst, která jsou bezplatná. Jiní získali zpět majetek v restitucích. (Hesková, 2008)

Co se týče ekonomické situace v tomto období, rodinné podniky se významně podílely na průběhu ekonomické transformace, kterou si prošly zejména země bývalého východního bloku. Rodinné firmy v této oblasti vytvářely bohatství, což ostatně také uvádí autoři knihy Rodinné podnikání (2008).

V roce 2008 existovalo v ČR nespočet rodinných firem, podle Vojtěcha Korába se jednalo o 30 % podnikatelských subjektů s rodinným charakterem. Do budoucnosti předpokládal nárůst rodinného podnikání v ČR a dosažení úrovně západních ekonomik. Důvodem je přetváření mnoho podniků založené po roce 1989 jedním zakladatelem do formy rodinného podniku, kde se začínají angažovat další rodinní příslušníci. Jeho předpoklad byl z části správný, jelikož se od roku 2008 zvýšil podíl rodinných firem o 10 %.

Jak už jsem výše uvedla, v ČR dodnes podniká spousta rodinných firem. Každá z nich je svým způsobem jedinečná, jak svou velikostí, tak i historií (stářím) podniku. Kombinací těchto kritérií vznikají čtyři základní kategorie rodinných firem, které znázorňuje následující obrázek.

Historie firmy

		Dlouhá	Krátká
Velikost firmy	Malá	Menší tradiční restované rodinné podniky – zejm. menší životnosti, řemesla apod. 1.	Nové malé a střední firmy založené po roce 1989 2.
	Velká a střední	Velké popř. střední restituované „prvorepublikové“ firmy 3.	Nové velké firmy založené po roce 1989 4.

Obrázek 1: *Typy rodinných podniků v České republice*

Zdroj: KORÁB, V., A. HANZELKOVÁ a M. MIHALSKO. *Rodinné podnikání*, s. 10.

V následujících odstavcích blíže popisují jednotlivé kategorie rodinných podniků v ČR, které podrobněji charakterizují již zmínění autoři *Rodinného podnikání* (2008). Do první kategorie spadají velké (středně velké) podniky, s historií často delší než sto let a s mnoha generacemi vlastnických rodin. Tyto podniky byly vlastnickým rodinám zcizeny po roce 1948 v rámci znárodnovacího procesu a navraceny až v devadesátých letech minulého století v částečných restitucích. Jednalo se především o výrobce pian Petrof, výrobce kuchyňských pomocníků Porkert a výrobce sycených nápojů ZON. Tyto firmy samy sebe nazývaly rodinnými podniky a měly silný vztah ke svým předkům a k rodinné podnikatelské tradici.

Druhou kategorii reprezentují četné malé podniky (mikropodniky), které se v minulosti dědily z generace na generaci, konkrétně u otce na syna. Jednalo se o tradiční řemeslnou výrobu, restaurace, obchody, místní hotely, vinařství či pekařství. Nyní se jedná spíše o živnostníky, kterým pomáhají další členové rodiny. I v této kategorii je charakteristická podnikatelská tradice, kterou si odloučené rodiny od podnikání udržely. Vlastníci těchto podniků musí rozhodnout o předání další generace či prodeji. Právě předávání podniku z první generace na druhou je velmi rizikový proces, při kterém velká část podniků ztratí rodinný charakter a zanikne.

Třetí a čtvrtou kategorií restituovaných podniků zahrnují malé, střední a velké rodinné podniky, které vznikly po roce 1989. V některých podnicích se angažuje více členů rodiny, což je charakteristické pro rodinné podnikání, ale zvláštní je, že sebe samy za rodinný podnik nepovažují a nemají specifickou podnikovou kulturu.

Mimo jiné v ČR existují ještě dvě specifické formy rodinného podnikání, kterými jsou restituované zemědělské farmy a vrácená panství bývalým aristokratickým rodinám. (Koráb, 2008)

Hlavní problém restituovaných podniků bylo zajištění kontinuity podniku. Z důvodu padesátiletého přerušení podnikatelské tradice bylo velice těžké nalézt další generace členů rodiny, které by podnik převzaly. Některé firmy tak přestaly být rodinnými, avšak jiné byly díky restituci obnoveny, což vychází z výzkumu Aleny Hanzelkové v letech 2001 až 2004, který byl zaměřen na střední a velké tradiční české rodinné podniky. Podle Korába (2008) se podařilo obnovit podniky díky silným rodinným vazbám a pocitu závazku k předkům. Tyto firmy, které ustály řadu překážek a fungují dodnes, považují za obdivuhodné, už jen z důvodu obětování se pro rodinu a zachování rodinných podnikatelských tradic.

2. Vymezení a právní úprava základních pojmů

V této kapitole uvedu a vysvětlím nejdůležitější právní pojmy, související s oblastí rodinného podnikání. Níže vymezím například pojmy rodinný závod, podnikatel, neboť tyto pojmy budu dále v textu používat. Také je důležité uvést změny základních pojmů, které přináší NOZ. Jelikož je rodinný závod zvláštním typem obchodní podniku, je na místě uvést nahrazení pojmu „podnik“ pojmem „obchodní závod“.

Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, jehož účinnost skončila 31. prosince 2013, byl nahrazen zákonem č. 89/2012 Sb., novým občanským zákoníkem, který nabyl účinnosti 1. 1. 2014. Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, jehož účinnost skončila také 31. prosince 2013, byl nahrazen zákonem č. 90/2012 Sb., zákonem o obchodních korporacích (dále jen ZOK), který nabyl účinnosti 1. 1. 2014, ale také NOZ.

2.1 Rodinný závod

Nová právní úprava říká, že rodinný závod je dle zákona č. 89/2012 Sb., § 700 definovaný následovně: „Za rodinný se považuje závod, ve kterém společně pracují manželé nebo alespoň s jedním z manželů i jejich příbuzní až do třetího stupně nebo osoby s manžely sešvagřené až do druhého stupně a který je ve vlastnictví některé z těchto osob. Na ty z nich, kteří trvale pracují pro rodinu nebo pro rodinný závod, se hledí jako na členy rodiny zúčastněné na provozu rodinného závodu.“ Dále považuji za důležité vymezit pojem švagrovství, protože je obsažen v definici rodinného závodu a často bývá chybně ztotožňován s pojmem příbuzenství.

2.1.1 Pojem švagrovství

Švagrovství je vztah obdobný příbuzenství, ne vždy se ale chápe jednoznačně, proto je nutné uvést rozdíly. Účelem navrženého ustanovení je dle důvodové zprávy k NOZ § 774 fixovat švagrovství jako právní pojem. Zároveň se v ustanovení o osobách blízkých

navrhuje stanovit vyvratitelnou právní domněnkou, že i osoby sešvagřené jsou osobami blízkými.

„Vznikem manželství vzniká švagrovství mezi jedním manželem a příbuznými druhého manžela, v jaké linii a v jakém stupni je někdo příbuzný s jedním manželem, v takové linii a v takovém stupni je sešvagřen s druhým manželem. Kdežto příbuzní jednoho z manželů nejsou právně sešvagřeni s příbuznými druhého manžela. Zanikne-li manželství smrtí jednoho z manželů, švagrovství tím nezaniká.“

2.1.2 Obchodní podnik a závod

Vzhledem k tomu, že předmětem mého zájmu je rodinný závod, který je zvláštním typem obchodního podniku, neobejdu se bez vymezení termínu PODNIK. „Podnikem se rozumí každý subjekt vykonávající hospodářskou činnost, bez ohledu na jeho právní formu. Za podniky lze považovat např. i osoby samostatně výdělečně činné (dále jen OSVČ), rodinné firmy, partnerství a sdružení pravidelně vykonávající hospodářskou činnost,“ uvádí člen Evropské komise Verheugen Günter (2006).

Obchodní podnik byl do 31. 12. 2013 upraven v Obchodním zákoníku č. 513/1991 Sb., přesněji v ustanovení § 5, odst. 1. „Podnikem se pro účely tohoto zákona rozumí soubor hmotných, jakož i osobních nehmotných složek podnikání. K podniku náleží věci, práva a jiné majetkové hodnoty, které patří podnikateli a slouží k provozování podniku nebo vzhledem ke své povaze mají tomuto účelu sloužit.“

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, od 1. 1. 2014 nahrazuje pojem podnik pojmem obchodní závod, který definuje následovně: „Obchodní závod (dále jen "závod") je organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Má se za to, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu“. Nahrazení pojmu „podnik“ pojmem „obchodní závod“ v NOZ má řadu důvodů, což ostatně uvádí autorka Kretková, ve svém článku: „Blíže k rodinnému závodu dle nového občanského zákoníku“ (2013). Jedním z důvodů je odlišný význam pojmu podnik

ve světě a zvláště zvyšující se tlak práva Evropské unie (dále jen EU) na používání tohoto pojmu zejména k označení osoby, popřípadě i v užším slova smyslu jako soutěžitele.

V nové definici pojmu závod již není oproti vymezení pojmu podnik výslovně uvedeno, že se jedná o věc hromadnou. Závod se ale za tuto věc považuje, neboť definice pojmu závod přímo navazuje na vymezení pojmu věci hromadné. Pojem hromadná věc je upraven v občanském zákoníku v ustanovení § 501 jako: „soubor jednotlivých věcí náležejících téže osobě, považovaný za předmět a nesoucí společné označení, se pokládá za celek a tvoří hromadnou věc.“

2.2 Podnikatel

Pojem podnikatel je od roku 2014 nově upravený v NOZ. Pro porovnání uvádím charakteristiku podnikatele podle tehdejší úpravy obchodního zákoníku, což byla osoba:

- zapsaná v obchodním rejstříku,
- podnikající na základě živnostenského oprávnění,
- podnikající na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů,
- provozující zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu.

Nová právní úprava říká, že podnikatel je dle zákona č. 89/2012 Sb., § 420 definovaný následovně: „kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele.“

Za podnikatele se v NOZ považuje také (podle ust. §420, odst. 2) každá osoba, která uzavírá smlouvy spjaté s vlastní obchodní, výrobní nebo obdobnou činností, nebo při výkonu svého povolání, popřípadě osoba, která jedná jménem nebo na účet podnikatele.

Ustanovení §421 nového občanského zákoníku říká, že osoba, považující se za podnikatele, musí být zapsána v obchodním rejstříku. Dále je podnikatelem osoba, která má k podnikání živnostenské nebo jiné oprávnění podle jiného zákona, což ostatně uvádím v následující tabulce.

Tabulka 3: *Přehled činností, pro které není potřeba živnostenské oprávnění*

Činnosti, které nejsou živností	Odkaz na právní předpis
Provádění archeologických výzkumů	§ 21 odst. 2 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči
Advokáti	Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii
Notáři	Zákon ČNR č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti
Poskytování sociálních služeb podle zvláštního právního předpisu	Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
Činnost v zemědělství	Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství

Zdroj: KANDLER – *Podnikání bez živnosti 2015*; vlastní zpracování

2.3 Podnikání

Definice „podnikání“ není jednoznačná a lze se setkat s řadou interpretací daného pojmu. Definice, uvedená v obchodním zákoníku (zákon č. 513/1991 Sb.) do roku 2013, zněla: „Podnikáním se rozumí soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku.“ Tato činnost je prováděna živnostenským nebo jiným obdobným způsobem. Současný ZOK již podnikání ani osobu podnikatele nedefinuje, pro oba tyto pojmy platí § 420 občanského zákoníku, viz výše.

Autoři ve své knize „Podnikání malé a střední firmy“ (Veber, 2012) zmiňují čtyři definice podnikání, z hlediska ekonomického, psychologického, sociologického a právního. Právní pojetí je totožné již s výše uvedenou definicí pro starou právní úpravu

obchodního zákoníku (zákon č. 513/1991 Sb.), ale také pro novou právní úpravu NOZ (zákon č. 89/2012 Sb.).

Všechny zmíněné pojetí podnikání mají podle Vebera (2005) stejné obecné rysy, mezi které patří například: cílevědomá činnost, kreativní přístupy, organizování a řízení transformačních procesů, přidaná hodnota, převzetí rizika neúspěchu či cyklický proces.

V České republice si může každý začínající podnikatel vybrat z několika právních forem podnikání, a to podnikání formou osoby fyzické nebo osoby právnické.

2.3.1 Fyzická osoba - OSVČ

Nejčastější forma podnikání rodinného závodu je podnikající fyzická osoba, proto ji zde uvádím. Za fyzickou osobu (dále jen FO) je považován občan podnikající na základě živnostenského oprávnění, případně občan zapsaný v evidenci vykonávající zemědělskou soukromou činnost. Dále je za FO považována osoba podnikající na základě jiného oprávnění (lékaři, advokáti), či osoba zapsaná v obchodním rejstříku. (Mazochová, 2014)

Podle § 7 odst. 1 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (dále jen „ZDP“), jsou za příjmy z podnikání považovány:

- příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství,
- příjmy ze živnosti,
- příjmy z jiného podnikání podle zvláštních předpisů,
- podíly společníků veřejné obchodní společnosti a komplementářů komanditní společnosti na zisku.

Příjmy z jiné samostatné výdělečné činnosti jsou (dle § 7 odst. 2 ZDP):

- příjmy z užití nebo poskytnutí práv z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví,
- příjmy z výkonu nezávislého povolání,
- příjmy znalce, tlumočnicka, insolvenčního správce,
- příjmy z pronájmu majetku zařazeného v obchodním majetku.

Živnost je soustavná činnost provozovaná samostatně, vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku. Proto jako živnostník vystupuje pod svým jménem a ručí za své podnikatelské aktivity celým svým majetkem. Základní právní předpis pro podnikání fyzických osob je na základě živnostenského oprávnění živnostenský zákon (zákon č. 455/1991 Sb.), který ve své druhé části dělí živnosti podle vzniku a získání živnostenského oprávnění na dvě skupiny:

- ohlašovací,
- koncesované.

Oprávnění provozovat ohlašovací živnost vzniká na základě písemného ohlášení na předepsaném tiskopise u příslušného živnostenského úřadu, případně dnem, který podnikatel uvede v ohlášení jako den zahájení své podnikatelské činnosti. Podnikatel v tomto případě živností nemusí čekat na rozhodnutí či souhlas živnostenského úřadu. Začínající podnikatel může provozovat živnost ještě před vydáním živnostenského listu, splní-li následující všeobecné podmínky:

- plnou svéprávnost, která je ale se souhlasem zákonného zástupce a soudu dále upravena ustanovením §33 NOZ, kdy i nezletilá osoba může samostatně provozovat např. obchodní závod a být způsobilá k jednáním,
- trestní bezúhonnost.

Rozlišují se tři druhy ohlašovacích živností:

- řemeslné,
- volné,
- vázané.

Jak uvádí šéfredaktorka Barbora Mazochová (2014) ve svém článku o právních formách podnikání, živnosti koncesované mohou být vykonávány pouze se svolením státu, tedy koncesí. Podnikatel je oprávněn provozovat tuto živnost až dnem doručení koncesní listiny, na jejíž vydání není právní nárok, tudíž může být při existenci zákonných důvodů žadateli odepřeno. Pro získání koncese je zapotřebí prokázat odbornou způsobilost a v některých případech splnit i další podmínky. Návodů na podání žádosti o koncesi jsou členěny podle typu podnikatelské osoby (fyzická, právnická) a jejího bydliště (ČR, EU a

mimo EU). Mezi koncesované živnosti patří obory, kde je velmi vysoké riziko ohrožení života, zdraví, majetku a zákonem chráněných veřejných zájmů. Zvláštním druhem živnosti jsou tzv. průmyslové živnosti.

2.3.2 Emancipace nezletilých

NOZ přišel s řešením, jak umožnit mladistvým, kterým ještě není osmnáct, ale je jim zpravidla víc než šestnáct, aby se osamostatnili a získali plnou způsobilost právně jednat ještě před nabytím svéprávnosti v plném rozsahu, ať už 18. rokem věku, získanou emancipací či uzavřením sňatku.

Uvádím zde podmínky NOZ pro přiznání plné svéprávnosti, tzv. emancipace nezletilých, protože i v mnoha rodinných závodech existují nezletilé osoby, které by se rády na podnikání podílely. Dle § 37/1 NOZ navrhne-li nezletilý (který není plně svéprávný), aby mu soud přiznal svéprávnost, soud návrhu vyhoví, pokud:

- nezletilý dosáhl věku 16 let,
- pokud je osvědčena jeho schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti,
- pokud s návrhem souhlasí zákonný zástupce nezletilého (nejčastěji jeho rodič).

Pokud by některá ze shora uvedených podmínek nebyla splněna, přizná soud nezletilému svéprávnost pouze v případě, bude-li to z vážných důvodů v zájmu nezletilého.

Podat k soudu návrh na přiznání svéprávnosti je oprávněn také zákonný zástupce nezletilého, přičemž nezletilý musí s přiznáním svéprávnosti souhlasit (§ 37/2 NOZ).

2.4 Malé a střední podnikání

Rodinný závod spadá do kategorie malého a středního podnikání (dále jen MSP), které rozlišuje tři kategorie podniků: mikropodniky, malé a střední podniky. Zařazení podniku do příslušné kategorie závisí na počtu zaměstnanců, ročním obratu a bilanční sumě roční rozvahy. Dodržení počtu zaměstnanců je povinné, na rozdíl od výše obratu nebo bilanční sumy, u kterých si podnikatel může vybrat maximální výši, přičemž může volit jen jedno, pro něj výhodnější kritérium.

Definice malého a středního podnikání je vymezena Operačním programem Podnikání a inovací (dále jen OPPI), což je hlavní dokument Ministerstva průmyslu a obchodu ČR v rámci Evropského fondu pro regionální rozvoj (2014). Tato definice vstoupila v platnost dne 1. 1. 2005 a podle normativních předpisů EU je za drobného, malého a středního podnikatele považován podnikatel, který zaměstnává méně než 250 zaměstnanců, jehož aktiva nepřesahují 43 milionů EUR (dále jen mil.), a jehož roční obrat nepřesahuje 50 mil. EUR. Za malého podnikatele se považuje podnikatel, který zaměstnává méně než 50 zaměstnanců, jehož aktiva nepřesahují 10 mil. EUR. Za drobného podnikatele se považuje podnikatel, který zaměstnává méně než 10 zaměstnanců, jehož aktiva nepřesahují 2 mil. EUR.

3. Rodinný závod

Rodinný závod vzniká automaticky už jen tím, že splní podmínky stanovené NOZ, což v českém prostředí zatím není tolik známo. V této kapitole se zabývám právními a ekonomickými aspekty rodinného závodu. Uvádím zde definici rodinného závodu, která je zakotvena v § 700 NOZ, a její nedostatky. Na závěr vystihuji výhody a nevýhody rodinného závodu ve skupině MSP a jeho význam.

3.1 Právní aspekty

Právní úprava rodinného závodu se podle důvodové zprávy k NOZ inspirovala italským občanským zákoníkem, nazývaným „Codice Civil“. Úprava byla zařazena do NOZ z důvodu odbourání smluvní povinnosti u osob, které opravdu pro rodinu pracují. Úprava rodinného závodu se však nepoužije tehdy, pokud jsou práva a povinnosti členů rodiny upraveny smlouvou, popř. jinými smlouvami obdobného typu či smlouvami zakládajícími mezi stranami pracovní poměr. Pokud jsou členy zúčastněnými na rodinném podniku manželé, použijí se přednostně ustanovení tohoto zákona o manželském majetkovém právu před ustanoveními o rodinném závodu (viz § 700 odst. 2).

3.1.1 Definice rodinného závodu

Rodinný závod je dle § 700 NOZ takový závod, ve kterém společně pracují manželé, jejich příbuzní do třetího stupně, nebo osoby, které jsou s manžely sešvagřené až do druhého stupně. Za členy rodiny jsou považovány osoby, které trvale pracují pro rodinu a starají se o chod rodinné domácnosti.

Toto ustanovení nerozšiřuje účast na rodinném závodu o osoby, jež nejsou členy rodiny, avšak definuje člena rodiny zúčastněného na provozu rodinného závodu. Rodinný závod tedy není charakterizován předmětem podnikání, ale osobami, které se na jeho provozu podílejí. Dále v NOZ není definovaná práce pro rodinu, je tedy otázkou, zda např. manželka, která se dennodenně stará o rodinu, je osobou zúčastněnou v rodinném závodě.

3.2 Ekonomické aspekty

Rodinný závod patří do skupiny MSP, které je pro českou ekonomiku velkým přínosem. Podle publikace EU (2006) „existuje přibližně 23 mil. malých a středních podniků, které představují 99 % všech společností EU a zaměstnávají okolo 75 mil. osob. Mikropodniky, malé a střední podniky představují motor evropského hospodářství, jsou základním zdrojem pracovních příležitostí, vytvářejí podnikatelského ducha a inovace v EU, a jsou tedy rozhodující pro posílení konkurenceschopnosti a zaměstnanosti,“ uvádí člen Evropské komise Vergeuhen Günter. Na tak malé podniky na trhu číhá řada problémů, a proto patří podpora malých a středních podniků k jedné z priorit Evropské komise v oblasti hospodářského růstu, vytváření pracovních příležitostí a hospodářské a sociální soudržnosti.

3.2.1 Význam a podpora malého a středního podnikání v ČR

Jelikož rodinný závod patří do skupiny MSP, jeho význam a podpora se tím pádem týká rovněž rodinného podnikání. Existuje mnoho spekulací o významu MSP v ČR, např. zda vytvářejí volná pracovní místa malé a střední podniky nebo spíše větší společnosti. Ovšem velikost podniku neovlivňuje obsazenost pracovních míst tak moc, jako atraktivita oboru podnikání. Malé a střední podniky hrají významnou roli z hlediska rozvoje vnitřního potenciálu jednotlivých krajů v ČR, jelikož jsou s daným regionem již podnikatelsky i společensky spjaty.

České MSP nemá takový podíl na chodu ekonomiky jako tomu je v EU, ale „reprezentuje více než 1 milion ekonomických subjektů v ČR, konkrétně 99,84 % všech podnikatelů. Ti současně zaměstnávají přes 1,8 mil. zaměstnanců, na vývozu se podílí cca 51 % a na dovozu cca 56 %.“ (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2013)

Proto česká vláda podporuje konkurenceschopnost právě malých a středních podnikatelů, protože se významně podílejí na tvorbě hrubého domácího produktu (dále jen HDP). Zákon o podpoře malého a středního podnikání (zákon č. 47/2002 Sb.) upravuje systém a nástroje státní podpory a definuje její formy a oblasti. Zákon odkazuje v definici MSP

na předpisy Evropského společenství (dále jen ES), konkrétně Nařízení komise č. 70/2001 o použití článků 87 a 88 Smlouvy o ES u podpory MSP.

3.2.2 Výhody a nevýhody rodinného závodu

Rodinný závod čelí na trhu spoustě překážkám, které mu brání v jeho rozvoji. Již v počáteční fázi podnikání mají rodiny velké problémy při získávání kapitálu nebo úvěru, protože pro malé a střední podniky banky nastavují přísnější pravidla a značně jim omezují zdroje. Celkově mají malé firmy nedostatek finančních prostředků a nemohou si dovolit platit za odborné pracovníky, kteří by shromažďovali a vyhodnocovali informace důležité pro činnost rodinného závodu. Výše dostupných prostředků ovlivňuje řadu dalších možností rodinného závodu a to výběr kvalitního advokáta při soudním sporu. Při obecně nízké vymahatelnosti práva v ČR je možné, že soudní spor vyhraje osoba, která má více finančních prostředků, tudíž i lepšího advokáta. Proto je podpora státu malých firem na místě, ale podle Doubravského (2006) to nestačí. Je zastánce názoru, že by bylo vhodné učinit opatření, která by rodinnému závodu i ostatním malým firmám zjednodušila jejich podnikání. Jedná se např. o snížení nákladů na založení závodu a usnadnění registrace na příslušné úřady.

3.2.2.1 Výhody rodinného závodu

Rodinný závod jako malá firma, která se skládá z rodinných příslušníků a několika zaměstnanců, má největší výhodu v nízkém počtu zaměstnanců, tudíž i v nízkých nákladech (sociální a zdravotní pojištění) závislé právě na počtu zaměstnanců a nízké míře byrokracie. Jejich vztah je založen na vzájemné shodě, důvěře a zodpovědnosti, jelikož se všichni znají a usilují o dosažení společného prospěchu závodu, kterému věnují veškerý svůj čas. Důležitá je pro všechny především kvalita a s ní související cena. (Odehnalová, 2011)

Rodinný závod má podle Korába (2008) dlouhodobou vizi svých obchodních cílů a tím pádem také dlouhodobý závazek vůči akcionářům, pracovníkům a klientům. Díky dlouhodobým záměrům a zajištění maximální rentability kapitálu dosahuje rodinný závod vyšší produktivity. Rodinní příslušníci jsou na své podnikání velmi hrdí, což se projevuje

na mnohem vyšší úrovni poskytování služeb klientům, se kterými zacházejí velmi vstřícně. Rodinné podnikání vyniká svou schopností týmové práce a tvorbou nových pracovních míst.

Rodina dokáže přizpůsobit své rodinné finanční prostředky potřebám finanční pružnosti rodinného závodu, což představuje určitou výhodu v rámci konkurenceschopnosti, rychlejší adaptace na případné změny a začleňování nových technologií. Další jednoznačnou výhodou je jednoduchá a přehledná organizační struktura, díky které mohou rozhodovat maximálně dvě klíčové osoby, které značně urychlují rozhodovací proces na rozdíl od velkých firem. Většinou však nejdůležitější rozhodnutí vykonává vlastník rodinného závodu, který ho celkově vede a profesně řídí.

3.2.2.2 Nevýhody rodinného závodu

Jak jsem již zmiňovala výše, největší nevýhodou rodinných závodů je přístup k finančním prostředkům, které jim banky značně omezují a nastavují pro ně přísnější kritéria, a mnohdy se musí spolehnout na své vlastní zdroje. S tím souvisí také omezená možnost zaměstnávat další kvalifikované odborníky, proto je v rodinném závodě kladen důraz na vzdělávání stálých zaměstnanců, kteří musí zastat více pracovních úkolů. Dále se od zaměstnanců očekává, že svojí pracovní dobu přizpůsobí rodinnému závodě ve formě přesčasů.

V rámci rodinného podnikání může dojít např. k emocionálním výkyvům, které jsou pro rodinu běžné. K emocionálním tlakům dojde v případě, kdy se objeví konflikty v rodině a přenášejí se do podnikání. Především se jedná o nepřátelství mezi rodiči a dětmi a mezi rivalitou sourozenců. Koráb (2008) ve své knize zmiňuje vztah otce se synem, kdy si otec do budoucna přeje odevzdat kontrolu nad rodinným závodem svému synovi, ale ve skutečnosti si otec potřebuje dokazovat, že je nenahraditelný a silnější než syn. Syn ovšem otcovu odmítavost vnímá a může si připadat jako oběť citového vydírání. Ve chvíli, kdy se syn ujme vedení společnosti, může objevit otcovu zastaralou metodu řízení a při snaze napravení organizační slabosti ostatní čekají na každou jeho chybu, což je zprvopočátku pro nového nástupce velmi frustrující.

Pokud je v rodinném závodě více potomků, mohou spolu o roli nástupce soupeřit. „Tato rivalita má negativní vliv na vedení rodinného závodu, ochromuje rozhodovací proces a v případě, že se vymkne kontrole, může dokonce dojít tak daleko, že rozloží celý podnik,“ tvrdí Koráb ve své knize Rodinné podnikání. (2008)

Pokud se na podnikání podílí i manželka, může dojít k podpoře manžela, který upřednostňuje zvolit za nástupce staršího sourozence, kterého považují za více schopného. Další problém nastává tehdy, když je za nástupce zvolen mladší potomek, který by mohl mít pocit provinění z toho, že připravil staršího sourozence o jeho přirozený nárok.

V obou těchto případech je důležitá komunikace mezi členy a vyjasnění svých postojů v rodinném závodě. Syn by měl přemoci své pocity rivality a hněvu vůči otci a vidět v něm spíše svůj vzor a oceňovat jeho úspěchy, jinak tyto vzájemné spory neskončí. Sourozenci se musí naučit hovořit právě o neshodách a o jejich příčinách vzniku, ale také by si měli rozdělit úlohy v rodinném podniku a každý by měl dostat příležitost ukázat své schopnosti.

4. Práva a povinnosti členů v rodinném závodě

V této kapitole se zabývám novou právní úpravou rodinného závodu, která umožňuje podnikání fyzické osoby společně s rodinnými příslušníky. Uvádím zde konkrétní změny v rodinném podnikání, které nastaly v ustanovení § 701 – 707 NOZ a ovlivnily práva a povinnosti jednotlivých členů rodiny.

4.1.1 Nároky z účasti na rodinném závodě

Rodinný závod by měl sloužit k obživě rodiny. Jak již výše uvádím, účast na rodinném závodě může vzniknout pouze členu rodiny, který trvale pracuje pro rodinný závod. Takový člen má tudíž právo rozhodovat o zásadních otázkách týkajících se provozu rodinného závodu, právo podílet se na zisku, ale i právo předkupní, což ostatně uvádím níže. Těchto práv se lze vzdát, avšak pouze ve formě prohlášení učiněného ve formě veřejné listiny, konkrétně notářského zápisu.

Účastenství na provozu rodinného závodu se dle § 703 NOZ váže na osobu člena rodiny a nelze je přenést na cizí osobu. Pokud manželka ve firmě pomáhá 10 let, tak má nárok na své podíly. Své nároky ale nemůže převést například na svého milence, ale pouze na členy rodiny, kteří s tím souhlasí.

4.1.2 Podíl na zisku

S tímto souvisí § 701 NOZ, který stanovuje, že: „členové rodiny zúčastnění na provozu rodinného závodu se podílejí na zisku z něho i na věcech z tohoto zisku nabytých, jakož i na přírůstcích závodu v míře odpovídající množství a druhu své práce.“ Zisk rodinného závodu lze rozdělit mezi zúčastněné členy rodiny podle vykonané práce nebo ho lze využít na budoucí rozvoj. Pokud by se některý z členů rodiny chtěl vzdát tohoto práva, musí se jednat o osobu plně svéprávnou, která je povinna vydat prohlášení formou veřejné listiny.

Podle mého názoru je poměrně sporné, kdo bude určovat, jaký člen a v jaké míře se podílel na přírůstcích rodinného závodu. Pokud se rozpadne podnikající rodina, všichni členové budou chtít svůj podíl na zisku. Soudní spor by v tomto případě byl velice komplikovaný, protože všichni by museli dokázat, kdo, v jaké míře, v jakém množství a jakým druhem práce přispěli do rodinného podnikání. Členové rodiny by se tímto mohli dostat do sporu mezi sebou, což by pro nikoho určitě nebylo příjemné.

Myslím si, že je lepší se raději nesoudit, jelikož nikdy nemůžeme vědět, jak soudní spor dopadne. Některé rodiny si zakládají dokumenty, aby měly potřebné důkazy o činnostech jednotlivých členů, kdo se jak zasloužil. Existují ovšem i rodiny, které si žádnou dokumentaci nevedou. V tomto případě by bylo určitě dobré předvolat klienty jako svědky (např. odběratele) a zjistit, kdo z členů rodiny s nimi jednal, s kým byli nejvíce v kontaktu, popřípadě kdo s nimi navázal kontakt jako první.

4.1.3 Rozhodování

Ustanovení § 702 NOZ definuje následující dvě souvětí. „Rozhodnutí o použití zisku z rodinného závodu nebo jeho přírůstků, jakož i rozhodnutí týkající se záležitosti mimo obvyklé hospodaření včetně změn základních zásad závodního provozu nebo jeho zastavení se přijímají většinou hlasů členů rodiny zúčastněných na provozu rodinného závodu. Je-li mezi nimi osoba, která není plně svéprávná, zastupuje ji při hlasování zákonný zástupce, pokud je nezletilá, jinak opatrovník.“

U toho odstavce bych se zastavila s otázkou, co je považováno za obvyklé hospodaření u rodinného závodu a jak se to bude posuzovat.

Souhlasím také s názorem autorky Kretkové (2013), že majitel rodinného závodu je kvůli souhlasu většiny členů při rozhodování stavěn do pozice, kdy nemůže sám rozhodovat o „osudu“ svého podnikání, ale musí zohledňovat v konkrétním případě i např. názor osoby, která mu vypomáhala pouze krátkodobě.

4.1.4 Přednostní právo

Přednostní právo při rozdělování rodinného závodu upravuje § 704, odst. 1 NOZ, který říká: „Má-li být rodinný závod rozdělen při dělení pozůstalosti soudem, má na něj člen rodiny zúčastněný na jeho provozu přednostní právo.“

První odstavec se mi jeví opět jako problematický. Zemře-li manželka, která rodinný závod provozovala s manželem a dítětem, tak v rámci dědického řízení případně přednostně dědictví jen členům, kteří se účastnili na provozu. Pokud se všichni tři členové podíleli na provozu rodinného závodu stejně, dědický podíl připadající na pozůstalé by byla jedna třetina. Ta část dědictví po manželce (třetina) by byla rozdělena mezi manžela a dítě. Problém tkví v tom, že kdyby měla rodina ještě další nezletilé děti, které se nepodílely na provozu, byly by v rámci dědictví vyřazeny. Přitom tyto děti jsou neopomenutelní dědicové, kteří ale po rodičích dědit musí.

Pokud manžel založil podnik před rokem 1998 (např. začal podnikat na živnostenské oprávnění), tak při rozvodu manželů ten podnik nespadal do společného jmění manželů, ale byl výlučně toho manžela, který podnik založil. Po roce 1998 i teď platí, založí-li manžel podnik za trvání manželství, má manželka nárok na vypořádání z podniku, což se sice nezměnilo účinností NOZ, ale chci zde poukázat na současné podnikání manželů, které spadá do společného jmění.

4.1.5 Předkupní právo

„Má-li být rodinný závod zcizen, má k němu člen rodiny zúčastněný na jeho provozu předkupní právo, ledaže bylo ujednáno něco jiného. To platí i v případě, že má být zcizen spoluvlastnický podíl na rodinném závodu nebo že má být zcizena věc, která má podle své povahy a dosavadního určení provozu rodinného závodu trvale sloužit,“ což ostatně definuje § 704, odst. 2, NOZ.

Pokud by některý z členů chtěl prodat ať už svůj podíl či věc (stroj), je povinen ho nabídnout nejprve členům rodiny, a to za původní cenu. Pokud by členové neměli zájem, až poté ho mohou prodat cizí osobě.

4.1.6 Zánik účastenství

Účastenství na provozu rodinného závodu zaniká dle § 705 NOZ zcizením závodu. Při prodeji rodinného závodu (např. převod na s.r.o.) se sepíše smlouva o převodu obchodního podílu, ve které strany uznají, že existoval rodinný závod, dále že se jeho cena rozdělí mezi členy, což ostatně vyžaduje souhlas všech členů i s podpisy.

Druhý odstavec, §705 říká, že pokud některý z členů přestane vykonávat práci či pomáhat v rodinném závodě, tak zanikne jeho účastenství. Má ovšem nárok na vypořádání (§ 706 NOZ), na kterém se buď dohodnou, nebo ho vyřeší soudní cestou. Platbu členu rodiny lze rozložit do splátek, pokud to schválí soud.

4.1.7 Rodinné zvyklosti

Každá rodina se dle § 707 NOZ v rámci provozu rodinného závodu řídí svými zvyklostmi, které jsou pro každou z nich odlišné. Členové rodiny jsou zvyklí na své povinnosti a zásady v rámci rodinného závodu a jednotlivé pracovní výkony nemají upravené žádnou smlouvou ani dohodou.

4.1.8 Nelegální výkon práce

Nejedna rodina si při podnikání odjakživa pomáhala, jedná se tak o všeobecně uznávanou praxi. Málokdo v takovýchto nečekaných situacích, když si podnikatel např. potřeboval něco akutně zařídit, řešil jako nejdůležitější a prvotní věc uzavřít smlouvu s příbuzným, který v tu chvíli podnikatele na krátký okamžik zastoupil. Před účinností NOZ tak členové rodiny riskovali postih ze strany inspekce práce, která měla na tuto výpomoc odlišný názor. V souladu se zákonem o zaměstnanosti § 132 mohli pracovníci inspektorátu práce

uložit pokutu drobným podnikatelům, za které v jejich obchodě na chvíli zaskočil některý z příbuzných.

Příbuzným osobám s výjimkou manželů a dětí kontrolované osoby, které byly takto při kontrole přistiženy při výkonu práce, aniž by předložily smlouvu, do roku 2014 hrozila pokuta až do výše 10.000,- Kč a při opakovaném přistižení až 100.000,- Kč. Osobě, která takový údajně nelegální výkon práce umožnila, pak mohla být dokonce uložena pokuta až 10.000.000,- Kč, což ostatně uvádí Kučera ve svém článku (2014). Přestože se minimální sankce za nelegální zaměstnávání od roku 2015 snížila, jedná se stále o poměrně vysokou částku 50.000,- Kč.

Dnes by již jakákoliv výpomoc neměla být hodnocena jako nelegální výkon práce, ale právě díky úpravě rodinného závodu mohou i příbuzní oficiálně pomáhat, podílet se na zisku i spolurozhodování o provozu rodinného závodu.

5. Porovnání právní úpravy rodinného závodu v České republice, v Itálii a Rakousku

V této kapitole porovnáme právní úpravu rodinného závodu jak v ČR, tak v Itálii i Rakousku, neboť v těchto zemích můžeme najít řadu rodinných podniků, které mají tradici již po několik generací. V každém tomto státě bylo potřeba najít příslušný zákon, který přímo upravuje rodinné podnikání a porovnat zákonná ustanovení s českým občanským zákoníkem. Ovšem ne každý členský stát EU zavedl ve své legislativě termín „rodinný závod“.

Pro rodinné podnikání ve výše uvedených státech neexistují žádné speciální zákony ani právní úpravy, které by určovaly rodinnému závodu např. povinnou právní formu podnikání nebo potřebný kapitál k založení. Dá se tedy říci, že pravidla pro rodinné podnikání podléhají právní úpravě pro obvyklé podnikání. Samozřejmě některé formy podnikání mohou být rodinnému závodu doporučovány nebo upřednostňovány z důvodu výhodnějšího zdanění příjmů či ručení za závazky a jiné.

5.1 Itálie – právní a ekonomické aspekty

Italská úprava je účinná již 41 let, neboť k úpravě rodinného závodu v italském občanském zákoníku (Codice Civile) došlo v roce 1975, kdy byla provedena reforma italského rodinného práva a byl mimo jiné zaveden právní institut rodinného podniku (Impresa familiare, zákon 151/1975). Záměrem zákonodárce bylo, aby vzájemná komunitní práce splňovala požadavky na ochranu rodinných příslušníků, kteří před reformou nebyli před podnikáním chráněni a za odvedenou práci nic nedostávali.

5.1.1 Definice rodinného závodu

Rodinný závod je dle italského práva považován za probíhající hospodářskou pracovní činnost, která je vykonávána průběžně rodinnými příslušníky. Závod propaguje jiný rodinný model ve srovnání s běžnými rodinami: jsou v něm měřeny hodnoty solidarity

obsažené ve spolupráci s příbuznými v rámci třetího a druhého stupně. Obecně platí, že italský zákon podporuje a uznává jednotlivce, kteří přispívají svou prací do rodiny už jen tím, že se starají např. o vedení účetnictví, o dlouhodobé vztahy s dodavateli, zkrátka dohlíží na celkové vedení rodinného závodu.

Italská právní úprava říká, že lze na rodinný závod pohlížet ze dvou úhlů neboli teorií. Zastánci první teorie věří, že všichni členové rodiny, kteří vykonávají svou práci v rámci společnosti, přebírají kolektivní odpovědnost vůči ostatním a celkově se stávají kvalitními spolupracovníky. Naopak zastánci druhé teorie věří, že rodinný závod je považován pouze za jednoho dodavatele, který je ze zákona odpovědný plnit si své závazky a v případě platební neschopnosti spadá vina na celý závod.

5.1.2 Práva a povinnosti členů rodiny

Italský právník Gaetano Edoardo v roce 2015 napsal článek o rodinném podnikání, ve kterém popsal, jaké práva a povinnosti taková podnikající rodina vůbec má.

5.1.2.1 Podíl na zisku

Italská rodina se podílí na zisku a zakoupeném majetku v poměru množství a kvality odvedené práce. Zisk náležící účastníkům se musí počítat bez nákladů na údržbu. V tomto ohledu se očekává, že spoluvlastníci budou rozhodovat většinovým hlasováním jak o použití zisku, o systémech hospodaření, ale také o zániku závodu. V případě nesrovnalostí ve většinovém hlasování je třeba rozdělit majetek mezi jednotlivé členy rodiny dle pravidel týkajících se rozdělení dědictví. V tomto ohledu záleží, jestli se manželé domluví na společném dědictví nebo na konvenčním dělení majetku.

Celkový podíl na zisku náležící příbuzným nesmí přesahovat 49% z příjmů hospodářské činnosti, což ostatně uvádí italský daňový zákoník z příjmů. Celková částka se vypočítává podle výkazu zisku a ztráty a je nutné, aby:

- rodinný podnik byl zřízen prostřednictvím veřejné listiny nebo soukromé listiny alespoň rok před daňovým přiznáním,
- ve výkazu zisku a ztráty podnikatelského subjektu byl údaj o majetkových podílech na zisku kvůli prohlášení, že jsou poplatky úměrné kvalitě a kvantitě vykonané práce,
- každá rodina ve svém daňovém přiznání uvedla termín dokončení své práce v rodinném podnikání.

O účelech přímých daní a případných zisků plynoucích z prodeje rodinného závodu by měly být vždy rozděleny mezi majitele a jeho rodinu. Mezi příčiny ztráty nároku na podíl ze zisku patří např. členova smrt, odstoupení od smlouvy, ukončení rodinného vztahu, nemožnost platit svou vlastní práci nebo záměrné vyloučení většiny členů. Dle italského občanského zákoníku (článek 230) rodina nemůže prodat svůj podíl cizincům. Na podíl ze zisku mají právo pouze členové rodiny s jednomyslným souhlasem všech.

5.1.2.2 Předkupní právo

V případě dědického rozdělení či převodu obchodních podílů společnosti má manžel jako zakladatel předkupní právo, které je spojeno s právem vykoupení jakémukoli kupujícímu třetí strany. Dále je muž jako podnikatel jediný, kdo má z rodinného podnikání přínos. Členové rodiny, kteří se účastní na provozu rodinného závodu, nenesou postavení „podnikatelů“, ale jsou oprávněni vykonávat pouze pravomoci managementu.

5.1.2.3 Rozhodování

Co se týče obchodních rozhodnutí, manžel jako „hlava rodiny“ má právo rozhodovat v oblasti vnějších vztahů a další rodinní příslušníci mají vliv na obchodní rozhodnutí, které se týkají pouze vnitřních vztahů mezi podnikatelem a rodinou. Rodinné vztahy musí trvat po celou dobu vykonávané činnosti. V případě ukončení manželství ztrácejí příbuzní manžela nebo manželky právo podílet se na fungování závodu.

5.1.2.4 Pracovní povinnosti

Z hlediska pracovního výkonu členové rodiny nemusí nutně pracovat na plný úvazek, ale také by neměli pracovat jen tehdy, kdy se jim zlíbí. Co se týče práv účastenství, jako náhrada za placenou práci se očekává, že členové rodiny udrží životní úroveň v rámci vztahů k rodině ve formě zisků, jejichž použití záleží na většinovém rozhodnutí. Dále musí být splněny potřeby sdíleného rodinného života, o kterých se zmiňuje italský právník Antonio Piccolo ve své publikaci z roku 2008.

Z důvodu možných hrozeb na rodinný závod je italské právo chráněno následujícími opatřeními. Osobní věřitelé rodiny nemohou žádným způsobem omezit majetek podniku ani vyvlastnit svůj podíl. Dále je v italském rodinném institutu vyloučeno, aby došlo k jakémukoliv konfliktu mezi dělnickou třídou a nejvyšší (obchodní) třídou.

Také v Itálii mají nezletilí právo být součástí rodinného podnikání obecně prospěšných prací. Součástí rodinného závodu mohou být i adoptivní děti.

5.1.3 Ekonomická situace

Rodinné podnikání tvoří v Itálii 65 % (10.400 rodinných podniků) veškerého podnikání s obratem vyšším než 20 mil. EUR. Z toho 30 % rodinných firem přežije svého zakladatele, 25 % rodinných firem přežije druhou generaci a pouze 15 % vydrží až do třetí generace. (Bianchi, 2016)

Daňové zatížení v Itálii je podle České tiskové kanceláře (dále jen ČTK, 2016) nadprůměrné a dosahuje 43% HDP. Co se týče daňového zatížení členských zemí EU, Itálie se nachází na čtvrtém místě za Belgií, Švédskem a Dánskem.

Když se řekne Itálie, první co si vybavím je výborné italské jídlo. Jako příklad italského rodinného závodu proto uvádím „Gragnano,“ podle stejnojmenného názvu města, z něhož rodina pochází a vyrábí poctivé italské těstoviny. Pěstováním tvrdé pšenice přes 500 let nasbírala rodina mnoho zkušeností, které si dodnes předávají z generace na generaci. (Poza, 2014)

5.2 Rakousko – právní a ekonomické aspekty

Rakousko jako federativní země se skládá z devíti spolkových republik a každá z těchto zemí má své vlastní zákony, kterými se řídí. V Rakousku chybí jakýkoliv legislativní rámec, který by dal rodinnému podnikání určitý řád. Existuje zde samozřejmě občanský zákoník (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch), který ale neupravuje podmínky rodinného závodu. Okrajově se rodinnému podnikání věnuje např. Evropský hospodářský a sociální výbor jako zdroj budoucího růstu a lepších pracovních míst v Evropě.

5.2.1 Definice rodinného závodu

Za rodinný závod je považována rodina, která založí společnost a získá základní kapitál nebo společnost zdědí a pokračuje v její tradici. Podle spolkového ministra hospodářství, rodiny a mládeže Reinholda Mitterlehnera (2012), není velikost závodu nijak omezena, což je součástí definice rodinného závodu, která je platná od roku 2009 a zakotvena ve zprávě malých a středních podniků spolkového ministerstva hospodářství, rodiny a mládeže. Další požadavek na splnění funkce závodu je, aby alespoň jeden člen rodiny byl formálně zapojen do vedení společnosti.

Evropský sociální výbor má za to, že by bylo přínosné zavést legislativní cestou kategorii „rodinný podnik“ do rejstříku hospodářských činností ve všech členských státech. Odborná skupina Komise pro otázky rodinných podniků ve své zprávě (Malosse, 2015) doporučuje přijmout následující definici rodinných podniků: „Většinový podíl hlasovacích práv náleží jedné nebo více fyzickým osobám, které podnik založily nebo získaly podíl na jeho základním kapitálu, nebo manželovi či manželce, rodičům, dítěti nebo přímým dědicům dětí této osoby či osob.“

5.2.2 Práva a povinnosti členů

I přes chybějící legislativu se rodinným podnikáním zabývá již zmíněný rakouský autor Mitterlehner, který uvedl některá zásadní pravidla rodinných firem.

5.2.2.1 Rozhodování

Všichni členové rodiny se rozhodují na základě většinového hlasování. S každým rozhodnutím jsou úzce spojeny konflikty, které se objevily ve většině rodinných firem, které Mitterlehner zkoumal. Aby nedocházelo k problémům s rozhodováním a zbytečným konfliktům, je na místě, aby si každá rodina stanovila svá pravidla a strategie, protože konflikty mají značně negativní vliv na výkon společnosti a spokojenost rodinných příslušníků.

5.2.2.2 Dědictví

Z důvodu klesajícího počtu dětí klesá také dědictví v rámci rodinného podnikání. Další příčinou je i fakt, že podnikatelé chtějí v oboru pracovat déle a tím se zvyšuje „čekací doba“ pro nástupce.

5.2.3 Ekonomická situace

V rámci evropské úrovně patří Rakousko mezi top 3 země, ve kterých převládá rodinné podnikání. Mnoho rodinných firem již funguje ve druhé až třetí generaci. Podíl rodinných podniků tvoří 90 % veškerého podnikání v Rakousku, které se drží na druhém místě ihned za Německem (95 %), což ostatně uvádí rakouský referent obchodu Mgr. Christoph Haushofer, autor studie rodinného podnikání z roku 2013. Tudíž je zřejmé, že rakouské rodinné firmy významně přispívají k vytváření pracovních míst a národní ekonomické výkonnosti.

Rakouské rodinné firmy nejčastěji podnikají v hospodářských oblastech, mezi které patří ekonomika, služby, cestovní ruch, stavebnictví, výroba a obchod. Nejvíce dominantní z těchto uvedených oblastí je cestovní ruch, protože v samotné turistice podniká nejvíce rakouských rodinných firem, přibližně 74 %. Dále v ní pracuje nejvíce zaměstnanců a dokonce dosahuje i nejvyššího obratu.

Proto jsem jako příklad vybrala největší rakouský rodinný závod, právě z oblasti lyžařské turistiky, společnost „Best Mountain Brands“. Dále bych chtěla zmínit síť supermarketů „Julius Meinl“, která působila v České republice 11 let. V roce 2005 všechny prodejny

koupila skupina AHOLD a přejmenovala je na Albert Supermarket, které pod touto značkou fungují dodnes.

5.3 Česká republika – právní a ekonomické aspekty

Od 1. 1. 2014 existuje v ČR legislativa (NOZ) upravující rodinné podnikání. Vznikla za účelem odbourání smluvní povinnosti u rodinných příslušníků, kteří v závodě pracují. Právní úprava rodinného závodu se podle důvodové zprávy k NOZ inspirovala italským občanským zákoníkem, nazývaným „Codice Civil“, který byl ale zaveden za účelem vyplacení vykonané práce, za kterou členové závodu před reformou nedostávali zaplacení. Oba tyto důvody zavedení legislativy vedly k ochraně podnikající rodiny.

5.3.1 Porovnání definic rodinného závodu

Rodinný závod je dle § 700 NOZ takový závod, ve kterém společně pracují manželé, jejich příbuzní do třetího stupně, nebo osoby, které jsou s manžely sešvagřené až do druhého stupně. Za členy rodiny jsou považovány osoby, které trvale pracují pro rodinu a starají se o chod rodinné domácnosti.

Každá definice (ať už v ČR, Itálii nebo Rakousku) stanovuje, že v rodinném závodě mohou pracovat pouze rodinní příslušníci a svou hospodářskou činnost musí vykonávat průběžně a za účelem předání další generaci. V Itálii si více potrpí na hodnotách solidarity a vzájemné spolupráce. Žádná definice neklade podmínky spojené s velikostí rodinného závodu.

5.3.2 Porovnání práv a povinností členů

Účastenství na provozu rodinného závodu se v každém státě váže pouze na člena rodiny a nelze je přenést na cizí osobu. Členové rodiny se podílejí na zisku podle množství a druhu vykonané práce. Italský daňový zákoník z příjmů ještě k podílu na zisku dodává, že celkový podíl na zisku náležící příbuzným nesmí přesahovat 49% z příjmů hospodářské činnosti, což v české legislativě není stanoveno. Dle italského občanského zákoníku rodina

nemůže prodat svůj podíl cizí osobě, na rozdíl od ČR, kde mají členové sice předkupní právo na podíl ze zisku, ale v případě nezájmu ho cizí osobě prodat mohou.

Zakladatel italského rodinného závodu má jako jediný právo rozhodovat v oblasti vnějších vztahů, ostatní členové rodiny se starají pouze o vnitřní vztahy mezi podnikatelem a rodinou. V Česku musí být jakékoli rozhodnutí rodinného závodu (např. o použití zisku, systémech hospodaření, zastavení závodu) přijato většinovým hlasováním členů rodiny, což platí také pro rakouský rodinný závod. V Itálii i v ČR mají nezletilí právo být součástí rodinného podnikání.

5.3.3 Ekonomická situace

Rodinné podnikání je sice základem světové ekonomiky, ale o základu ekonomiky české se to bohužel říci nedá. Světové rodinné firmy tvoří téměř 80 % HDP vytvořeného podnikatelskými subjekty, na rozdíl od českých firem, které tvoří kvůli zmiňované komunistické éře tento podíl sotva čtvrtinový. Z důvodu narušení této tradice se v ČR nachází pouze 40 % rodinných firem, přesto tvoří „rodinné stříbro“ české ekonomiky. Z evropských statistických dat z roku 2013 vyplývá, že 30 % rodinných firem přežije do druhé generace, do třetí už pouze 12 % a do čtvrté méně než 3 %. České rodinné firmy nejčastěji podnikají v oblasti potravinářství a stavebního průmyslu. (Rosenbaum, 2014)

5.3.3.1 Daně

Členové rodinného závodu nemusí být přímo společníky, zaměstnanci, ale ani podnikateli. Dostačující pro fungování rodinného závodu je, že má alespoň jeden člen živnostenské oprávnění k činnosti tohoto závodu. Rodinný závod se nepovažuje za právnickou osobu, nezapisuje se do obchodního ani jiného veřejného rejstříku, tudíž se nedaní jako celek. Princip rozdělení a zdanění příjmů je obdobný jako u příjmů spoluvlastníka dle § 11 zákona o daních z příjmů (dále jen „ZDP“), tj. podíl na příjmech a výdajích, případně podíl na výsledku hospodaření. Příjmy z rodinného závodu jeho členové zdaňují dle § 7 ZDP (zákon č. 586/1992 Sb.) a výdaje rozdělují v souladu s § 12 ZDP.

Rok 2015 s sebou přinesl změnu, a to konkrétně přesun úpravy přerozdělení příjmů členů rodiny zúčastněných na provozu rodinného závodu z ustanovení § 12 do ustanovení § 13. Člen rodiny zúčastněný na provozu rodinného závodu je spolupracující osobou, kterou je dále také spolupracující manžel a spolupracující osoba žijící s poplatníkem ve společně hospodařící domácnosti, což ostatně uvádí Dagmar Kučerová (2015) ve svém článku s názvem: „Konečně jasno jak naložit s podíly na zisku z rodinného závodu“. Je tedy možné rozdělit příjmy a výdaje mezi poplatníka a s ním spolupracující osoby, a to za splnění podmínek stanovených v § 13 ZDP, čímž se vlastně vyřešila situace případných členů rodiny nežijících ve společně hospodařící domácnosti s poplatníkem, který na ně hodlal přerozdělit příjmy.

5.3.3.2 Zdravotní pojištění

Každá spolupracující osoba musí odvádět zdravotní pojištění dle § 7 nebo § 8 ZDP. V případě příjmů podle § 7 ZDP, se bude jednat o příjmy v souvislosti se samostatnou výdělečnou činností. Pokud příjmy nejsou zdaňovány podle § 7 ZDP (např. podle zmiňovaného § 8 ZDP), pak nemohou vstoupit do vyměřovacího základu pro odvod pojistného na zdravotní pojištění. Většinou však půjde o § 7 ZDP, a proto bude nutná registrace pojištěnce k samostatné výdělečné činnosti u zdravotní pojišťovny a následný odvod zdravotního pojištění.

5.3.3.3 Sociální pojištění

Podmínky pro výkon samostatné výdělečné činnosti nebyly žádným způsobem novelizovány a nejsou nijak ovlivněny zavedením institutu rodinný závod. Při zahájení výkonu samostatné výdělečné činnosti platí povinnost registrace u České správy sociálního zabezpečení. Pokud majitel rodinného podniku vyplatí např. svým dětem za pomoc nějakou odměnu, neznamená to, že se musí neprodleně registrovat jako OSVČ. Podmínky účasti OSVČ jsou upraveny ustanovením § 9 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění (zákon č. 155/1995 Sb.), a to v úplném znění od 1. ledna 2016.

6. Postavení členů rodiny v rodinném závodě Hajn a jejich vliv na řízení závodu

V této kapitole se zabývám rodinným závodem, který nese jméno Hajn a sídlí v Borohrádku, nedaleko Hradce Králové. Důvodem, proč jsem si vybrala právě tento rodinný závod, byla nejen výhodná geografická poloha závodu vzhledem k mému bydlišti, ale také tradice založená na třech generacích, proslulá kvalita kožených kabelek a příjemná a ochotná rodina, kterou jsem osobně navštívila, abych získala více informací pomocí dotazníku (viz Příloha - A). Mým cílem je analyzovat vzájemné chování členů Hajnových, jejich postavení v rodinném závodě a vliv na jeho řízení.

6.1 Historie rodinného závodu Hajn

Historie rodinného závodu Hajn sahá až do roku 1936, který byl pro Františka Hajna velice významným, kdy získal tovaryšský list v brašnářském a ozdobnickém oboru. Rodinná firma Hajn vznikla v roce 1989, která se dále přenáší se z generace na generaci, stejně jako záliba v práci s kůží. U zrodu této firmy stál František Hajn se svým synem Pavlem. Na tradici rodinné firmy navázala také vnučka a dcera Veronika Janoušková, rozená Hajnová. Firma začínala s jedním šlapacím strojem značky LADA a během několika let se rozvinula a rozrostla. V současné době zaměstnává okolo dvaceti lidí a své výrobky dodává do kožených galanterií po celé České republice, dále do Slovenska, Německa a Rakouska. (Hajn.cz, 2016)

6.2 Postavení členů rodiny a zaměstnanci

František Hajn, duchovní otec firmy, se narodil 27. 10. 1919 v Petrovicích nad Orlicí v rodině koželuha, kde vyrůstal společně s pěti sourozenci. V roce 1936 se vyučil ozdobníkem v brašnářském řemesle a příležitostně se věnoval modelářství, ve kterém později našel hlavní uplatnění. Po vyučení pracoval v továrně na kožené zboží „Kauder & Frankl“ v Třebechovicích pod Orebem. Za druhé světové války byl totálně nasazen v německém Waldenburgu. Po válce byl zaměstnán v Lomnici nad Popelkou

jako vedoucí výroby u firmy H. Zajíce. Později se se svou ženou Marií usadil v Borohrádku, kde společně vychovali své tři děti: Karla, Marii a Pavla, který později převzal štafetu brašnářského řemesla. V důchodovém věku se věnoval drobným opravám galanterního zboží. Zemřel v Borohrádku v roce 2012 ve svých 92 letech.

Pavel Hajn, majitel a zakladatel rodinného závodu Hajn, se narodil 14. ledna roku 1951 v Borohrádku jako nejmladší syn Františka Hajna. Vystudoval střední průmyslovou školu strojní v Dobrušce. Několik let pracoval v borohrádecké betonárně jako vedoucí zásobování. Ještě před sametovou revolucí v srpnu roku 1989 založil firmu: „Pavel Hajn – výroba kožené galanterie“. Nejprve pracoval sám spolu se svým otcem na jednom šlapacím stroji značky Lada. Šil kabelky nejprve pro okruh rodiny a svých známých, avšak zájem byl tak velký, že nestačil pokrýt všechny zakázky a byl nucen přijmout lidi.

Zakladatel Pavel Hajn podniká jako FO na základě živnostenského listu, jako hlava rodiny stojící u zrodu rodinného podnikání má největší vliv na řízení a rozhodování závodu. Obecně v rodinném závodě nejsou striktně nařízené vztahy nadřazenosti a podřízenosti účastníků, pouze jejich postavení upravuje již zmíněný paragraf 701 a 702 NOZ (podíl na zisku a rozhodnutí o podílu na zisku viz kapitola 4). Zakladatel vede jednoduché účetnictví, o které se stará manželka. Nyní už je v důchodu a předpokládá, že své dceři Veronice předá již čtvrtou generaci.

Veronika (Hajnová) Janoušková se narodila 22. října roku 1978 do rodiny, kde odjakživa voněla kůže. Častokrát se jako dítě chodívala dívat do podkroví, kde měl její dědeček dílnu, jak kožené kabelky přicházejí na svět. Studovala návrhářství kožené galanterie na střední průmyslové škole galanterní v Třebechovicích pod Orebem. Získala titul bakaláře umění na Institutu restaurování a konzervačních technik v Litomyšli (obor restaurování a konzervace papíru, knižní vazby, dokumentů a pečetí). Po studiích a mateřské dovolené své místo našla v rodinné firmě. Stará se o webovou prezentaci a internetový obchod. V dubnu roku 2013 otevřela vzorkovou prodejnu v Machonově pasáži v Pardubicích. Příležitostně navrhuje a vstřebává hodnotné zkušenosti z podnikání svého otce. (Hajn.cz, 2016)

Hana Hajnová je již v důchodu společně se svým manželem Pavlem Hajnem a stará se o účetnictví. Ostatní dva synové manželů Hajnových (Michal a Pavel) se na rodinném podnikání nepodílí. Michal Hajn žije již rok a půl v Austrálii a Pavel Hajn nikdy vztah ke kůži nenašel.

Dále je zde zaměstnáno 15 lidí, kteří pracují v dílně vedle rodinné vily Hajnových. Prostory dnešních dílen dříve sloužily k provozu zubní ordinace, která se přemístila do jiné části města a rodina Hajnových tuto budovu odkoupila. Se všemi zaměstnanci je sepsána pracovní smlouva, o čemž se také přesvědčili kontroloři ze živnostenského úřadu. Každý zaměstnanec zná svou náplň práce, kterou vykonává automaticky již ze zvyklosti. Majitel Pavel Hajn má pouze nanečisto sepsáno, kdo a jak se podílí na provozu rodinného závodu, avšak svým zaměstnancům žádné konkrétní smlouvy nepředal. Za obvyklé hospodaření se v tomto rodinném závodě považují především mzdy, které činí 350 000,- Kč za měsíc a nákup strojů a materiálu potřebný k výrobě výrobků, kterým se věnuji v následující podkapitole. Rodinný závod Hajn využívá finanční prostředky z nerozdělené zisku a z části také z vlastních zdrojů.

Pavel Hajn uznal, že nikdy neuvažoval o možných zdravotních rizicích, kdy by se muselo řešit vypořádání majetku. Ostatně ani nezná práva a povinnosti, které přinesl nový občanský zákoník a doufá, že se ho jednotlivá ustanovení nikdy týkat nebudou. Věří, že se s rodinou vždy rozumně domluví a neočekává žádné spory, které by mohly nastat. Se samotnými změnami byl Pavel Hajn obeznámen, což ale nemění nic na situaci, že přehlídí právní novinku a do budoucna by mohl být nemile překvapen.

6.3 Výrobky

Rozsah výrobků je velice pestrý - od klíčenek, pouzder, ledvinek, kabelek, batohů, desek, aktovek až po velká cestovní zavadla. Celá škála výrobků má ucelenou myšlenku, která rozděluje výrobky do pěti kolekcí - Art, Exklusive, Elegant, Diplomat a Sport. Kožené výrobky jsou dostupné v kamenných prodejnách v Borohrádku či Pardubicích, e-shopu či u dalších odběratelů. Kůži do rodinné firmy dováží dva stálí dodavatelé, z Itálie a Polska. (Hajn.cz, 2016)

Kožená móda Hajn se vyznačuje originalitou a přírodními materiály zpracovanými v nejvyšší kvalitě. Z vlastní zkušenosti vím, že jakákoliv tvorba na výrobcích je jedinečná a neexistují dva totožné výrobky. Viděla jsem způsob vlastnoručního vytváření motivů na kabelkách, kdy Veronika Janoušková používala dvě umělecké techniky: grafiku a malbu. Každá malba na kabelce je autorkou signována pseudonymem „VEROS“. Následující obrázek je důkazem šikovnosti a originality, což má vliv i na cenu této kabelky, která činí 10 500,- Kč.

Obrázek 2: *Malovaná dámská kabelka*

Zdroj: http://www.hajn.cz/kabela-damska---malovana_622

6.3.1 Zakázková výroba

Firma Hajn realizuje hlavně vlastní návrhy pro koženou galanterii. Jak jsem již výše uvedla, každý výrobek je originál a neexistuje k němu totožný. Díky kartotéce šablon je ale možné ušít znovu stejný výrobek, pokud si to zákazník vysloveně přeje.

Mezi nejčastější zakázkovou výrobu z kůže patří také realizace zakázek pro restaurace, Českou poštu, rakouského výrobce Swarovski a další firmy, které chtějí vytvořit sérií výrobků s vlastním motivem. Jedná se například o jídelní lístky, kasírky, kožené desky a kvalitní usně ke křišťálovým komponentům. Po domluvě je možné vytvořit prakticky cokoliv. Výroba i dekorace kabelek a kožená galanterie se provádí přímo v Borohrádku.

6.4 Ocenění

Společnost Hajn získala za dobu svého působení již celou řadu ocenění, a to nejen z některých níže uvedených veletrhů, ale především i od zákazníků. Výrobky Hajn se každoročně účastní veletrhu KABO-STYL v Brně, kde získávají diplomy a ceny v různých kategoriích.

V roce 2003 zvítězila rodinná firma Hajn v soutěži na mezinárodním veletrhu Kabo, kde získala od redakce časopisu „Kožařství“ mimořádné ocenění „Top model“ za dámskou kabelku. O tři roky později se společnost pyšnila cenou „Top quality award“ za celousňovou dámskou kabelku z mezinárodního veletrhu Kabo od České obuvnické asociace, což je veletrh obuvi a koženého zboží. Tohoto ocenění se členové rodiny zasloužili vynikající kvalitou ve zpracování, použitých materiálech a komfortu.

V roce 2006 vyhrál rodinný závod Hajn soutěž při příležitosti 27. mezinárodního veletrhu Kabo. Získal cenu „Top model“ za dámskou kabelku od České obuvnické asociace, časopisu Textilžurnál a veletrhů Brno a.s., viz následující obrázek.

Obrázek 3: Ocenění *Top model* za dámskou kabelku

Zdroj: <http://www.hajn.cz/downloads/oceneni/top-model-2006-2.png>

6.5 Chování na pracovišti a vliv na řízení

Všichni tři aktivně podílející se členové se shodli na tom, že se nikdy kvůli práci nehádají. Jejich vztahy mezi sebou jsou natolik pevné, že je nerozhodí žádný obchodní problém. Dokáží rozlišit obchodní a osobní záležitosti, což je určitě velká výhoda. Dá se říci, že manželé Hajnových společně tráví 24 hodin denně, jak v práci, tak i v domácnosti. Na svou dceru jsou velice pyšní a jsou moc rádi, že jim ve firmě pomáhá. Rodina Hajnových by mohla být podle mého názoru vzorem pro všechny rodinné závody, co se týče vztahů na pracovišti a tím pádem i vlivu na řízení jejich podnikání.

6.6 Přejít FO na s.r.o.

Pavel Hajn plánuje přejít z podnikající FO na s.r.o., což je podle něj otázka deseti let z důvodu velikosti zásob, které mají hodnotu 2 mil. Existuje několik možností, kterými lze přechod z OSVČ na společnost s ručením omezeným zrealizovat. V tomto případě se bude jednat o tu nejčastější variantu přechodu z OSVČ, kterou je založení nové s.r.o. a současné podnikání FO s postupným převodem majetku na s.r.o. a postupným ukončením podnikání FO. Majitel rodinného závodu celou tuto záležitost řeší se svým daňovým poradcem, který mu tuto nejlevnější variantu doporučil.

7. Závěrečné vyhodnocení

Ve čtvrté kapitole uvádím práva a povinnosti členů rodinného závodu, které jsou stanoveny v § 700 až § 707 NOZ. V tomto závěrečném vyhodnocení shrnu všechna zmíněná problematická místa, která jsme společně s advokátem Mgr. Petrem Malijovským našli v NOZ.

První ustanovení (§ 700 NOZ) nerozšiřuje účast na rodinném závodě o osoby, jež nejsou členy rodiny, avšak definuje člena rodiny zúčastněného na provozu rodinného závodu. Rodinný závod tedy není charakterizován předmětem podnikání, ale osobami, které se na jeho provozu podílejí. Dále toto ustanovení nedefinuje práci pro rodiny, je tedy otázkou, zda manželka, která se dennodenně stará o rodinu, je osobou zúčastněnou v rodinném závodě.

Další problematické místo se jeví v ustanovení o podílu na zisku (§ 701 NOZ), na který mají členové rodiny právo podle toho, v jaké míře, v jakém množství a jakým druhem práce se na rodinném podnikání podíleli. Podle mého názoru je poměrně sporné, kdo bude toto určovat, když si většina rodinných závodů své aktivity vůbec nezaznamenávají a přichází tak o potřebné důkazy u soudu. Myslím si, že i pro samotného soudce by bylo soudní líčení bez těchto důkazů poměrně náročné, protože NOZ je v ČR ještě poměrně nový, každý případ je individuální a NOZ neříká, jak by se měl případný spor řešit. Soudce se musí řídit judikáty nejvyššího či ústavního soudu jen v případech, které jsou naprosto totožné jako ty, které už byly u soudu řešeny. Soudce se musí rozhodovat podle legislativy, ale judikáty nejsou právně závazné, pouze v předešlém případě. Judikatura se tvoří v průměru 10 let, která tu dnes bohužel není. Už od revoluce se zde judikatura tvořila a teď najednou skončila obrazně řečeno „v koši“, tudíž se opět může začít znovu tvořit. NOZ psala úzká skupina akademiků (Eliáš a spol.), ale soudce se rozhoduje sám za sebe a nemusí respektovat jejich názory ani jejich komentáře.

U práva rozhodovat o použití zisku rodinného závodu (§ 702 NOZ) bych se zastavila s otázkou, co je považováno za obvyklé hospodaření u rodinného závodu a jak se to bude posuzovat. Hospodaření podniku je velmi specifické a zřejmě se bude individuálně řešit

konkrétní případ od případu. V rámci rozhodování je majitel kvůli souhlasu většiny členů ve značné nevýhodě, protože nemůže sám rozhodovat o osudu svého podnikání, ale musí zohledňovat také názory těch osob, které v rodinném závodě vypomáhají pouze krátkodobě.

V rámci emancipace nezletilých navazují na problematické místo, které se jedná dětské práce. Problém by nastal, kdyby v rodinném závodě pracovala osoba mladší 15 let, protože by se jednalo o dětskou práci, která je dnes zakázaná. Věk dítěte nesmí být nižší než nejnižší věk skončení povinné školní docházky a v žádném případě nižší než 15 let. Jelikož je toto téma velmi závažné, vyžaduje se, aby záležitost byla objektivně posouzena a rozhodnuta soudem.

Další paragraf, který se mi jeví jako problematický, je § 704, odst. 1 NOZ, který říká, že dělení rodinného závodu je závislé na jeho účasti. V případě úmrtí manželky, která rodinný závod provozovala s manželem a dítětem, tak v rámci dědického řízení případně přednostně dědictví jen členům, kteří se účastnili na provozu. Pokud se všichni tři členové podíleli na provozu rodinného závodu stejně, dědický podíl připadající na pozůstalé by byla jedna třetina. Ta část dědictví po manželce (třetina) by byla rozdělena mezi manžela a dítě. Problém tkví v tom, že kdyby měla rodina ještě další nezletilé děti, které se nepodílely na provozu, byly by v rámci dědictví vyřazeny. Přitom tyto děti jsou neopomenutelní dědicové, kteří ale po rodičích dědit musí.

Další problém může nastat při prodeji rodinného závodu (§ 705 NOZ), ke kterému je potřeba souhlas všech členů rodiny i s jejich podpisy. Může se ale stát, že bude smlouva neplatná, v případě nevědomosti dalších žijících členů, kteří nedali souhlas k prodeji rodinného závodu.

Všechna zmíněná problematická místa průběžně vyřeší až soudní praxe, kdy se bude řešit případ od případu.

Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zanalyzovat nový právní institut „rodinný závod“, poukázat na problematická místa nové právní úpravy a porovnat ji s právní úpravou v Itálii a Rakousku.

Při zpracovávání teoretické části jsem čerpala zejména z odborné literatury, díky které jsem získala více informací o historii rodinného podnikání v České republice a ve světě, právních pojmech a malém a středním podnikání. V teoretické části vymezuji základní pojmy z oblasti rodinného podnikání, např. rodinný závod, podnikání, fyzická osoba nebo malé a střední podnikání.

Nový občanský zákoník z roku 2014 mi poskytl konkrétní ustanovení o českém rodinném závodě. S překladem italského občanského zákoníku mi pomohla překladatelka italštiny, která se touto činností živí.

V praktické části jsem se soustředila na pozitivní a negativní dopady nové právní úpravy na členy české rodiny. Nová právní úprava odstranila riziko postihu ze strany inspekce, která před účinností NOZ udělovala tučné pokuty za výpomoc vzdálenějších příbuzných. Dále mohou rodiče nově udělit svým nelezletilým potomkům svéprávnost a zajistit jim tak podílení se na závodě.

Účelem vzniku nové právní úpravy bylo chránit členy rodiny, ale v některých případech by mohla spíše uškodit přímo majitelé, protože jakékoli rozhodnutí je závislé na hlasování většiny a mohl by se dostat do situace, kdy by nemohl o svém podnikání rozhodnout. Všichni členové českého rodinného závodu mají předkupní právo k závodě jako celku, ale i k jednotlivým věcem, což má negativní vliv na třetí osoby, které by si chtěly od majitele závodu něco koupit.

V praktické části je pozornost soustředěna dále na právní úpravu rodinného podnikání v Itálii a okrajově také pravidla pro podnikání v Rakousku. Pro mě samotnou bylo překvapivé zjištění, že v Rakousku neexistuje legislativa, která by upravovala rodinné

podnikání, jako tomu je v Itálii i u nás v České republice. Proto si myslím, že by bylo vhodné zavést jednotnou legislativu alespoň ve všech evropských státech, aby pro rodinné podnikání platily stejné podmínky jak u nás tak v zahraničí a mohlo se tam rozvíjet.

Rakousko tvoří největší podíl rodinného podnikání ze všech tří zemí, a to 90 % rodinných firem. Na druhém místě se nachází Itálie s podílem 65 % rodinného podnikání a na třetím místě s podílem 40 % zaostává Česká republika, ve které byla tradice přerušena.

Porovnáním právní úpravy jsem došla k závěru, že v každém státě se členové rodinného závodu podílejí na zisku podle množství a druhu vykonané práce a nikdo z nich se nemusí bát, že by za svou práci nedostal zapláceno. Problém ale tkví v tom, kdo a jakým způsobem bude určovat skutečné množství odpracované práce, když si tyto činnosti rodinní příslušníci nikam nezaznamenávají a při případném sporu by neměli žádné doložené důkazy.

Podle mého názoru má italská právní úprava přísnější práva a povinnosti, což potvrzuje i fakt, že rozhodovat v oblasti vnějších vztahů může pouze majitel jako hlava rodiny a nikdo jiný. V České republice, jak již bylo zmíněno, musí být jakékoli rozhodnutí přijato většinovým hlasováním, tudíž majitel musí brát ohled na všechny osoby v závodě pracující a nemůže si o svém podnikání rozhodovat sám, což pro něj znamená ovšem značnou nevýhodu.

Při návštěvě rodinné závodu v Borohrádku jsem zjistila, že majitel o některých právech a povinnostech rodinných členů vůbec nevěděl a nikdy se o ně z právního pohledu nezajímal. Na základě dobrých vztahů tvrdil, že se jako rodina mezi sebou vždycky domluvila a případné spory si vůbec nepřipouštěl. Myslím si, že nová právní úprava tu je teprve krátkou dobu na to, aby se jí mohly všechny rodinné firmy přizpůsobit a připravit se na nečekané situace.

Nová právní úprava přinesla členům rodiny více negativních dopadů než těch pozitivních, ale zatím je zde krátkou dobu na to, aby se ukázalo, zda je rodinným závodům

ku prospěchu nebo na škodu. Soudní praxe ještě ukáže, zda rodinných sporů přibude nebo naopak ubude.

Seznam použité literatury

BIANCHI, R. Passaggio generazionale nelle PMI familiari. In: *PMI.it* [online]. 2015 [cit. 2016-09-07]. Dostupné také z: <http://www.pmi.it/economia/lavoro/articolo/6348/passaggio-generazionale-nelle-pmi-familiari.html>

COYLE, J., E. BARDI, and C. LANGLEY. *The Management of Business Logistics*. 5th ed. St. Paul: West Publishing, 1992. ISBN 0-314-00200-6.

Česká republika. Zákon č. 47/2002 Sb. ze dne 11. ledna 2002 o podpoře malého a středního podnikání a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2002, částka č. 20. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=3&t=938>

Česká republika. Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012, občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka č. 33. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2012&cz=89>

Česká republika. Zákon č. 155/1995 Sb. ze dne 30. června 1995 o důchodovém pojištění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1995, částka č. 41. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=155&r=1995>

Česká republika. Zákon č. 435/2004 Sb. ze dne 13. května 2004 o zaměstnanosti. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka č. 143. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2004&cz=435>

Česká republika. Zákon č. 455/1991 Sb. ze dne 2. října 1991 o živnostenském podnikání. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka č. 87. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=455&r=1991>

Česká republika. Zákon č. 513/1991 Sb. ze dne 5. listopadu 1991, obchodní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka č. 98. Dostupné také z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=513&r=1991>

Česká republika. Zákon č. 586/1992 Sb. ze dne 20. listopadu 1992 o daních z příjmů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka č. 117. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=1992&cz=586>

Definice MSP: Aplikační výklad pro vymezení pojmů drobný, malý a střední podnikatel a postupů pro zařazování podnikatelů do jednotlivých kategorií. In: Evropský fond pro regionální rozvoj. *Příloha páteřního manuálu OPPI* [online]. 2014 [cit. 2016-08-28]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/data/files/definice-maleho-a-stredniho-podniku-2-1112.pdf>

DISMAN, M. *Právní úprava domény eu*. Praha: Linde, 2011. ISBN 978-80-7201-852-9.

DOUBRAVSKÝ, K., MALLYA, T. *Význam malých a středních firem pro českou ekonomiku*. Národohospodářský obzor. Brno: Ekonomicko-správní fakulta MU, 2006. ISBN 1213-2446.

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *OBCZAN* [online]. 2013, § 501 [cit. 2016-09-02]. Dostupné z: <https://www.obczan.cz/zakon/noz/cast-prvni/hlava-iv/dil-2#paragraf-501>

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *OBCZAN* [online]. 2013, § 502 [cit. 2016-09-02]. Dostupné z: <https://www.obczan.cz/zakon/noz/cast-prvni/hlava-iv/dil-2/paragraf-502?do=detail-comments-item-299-switchExpanded>

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *OBCZAN* [online]. 2013, § 774 [cit. 2016-09-02]. Dostupné z: <https://www.obczan.cz/zakon/noz/cast-druha/hlava-ii/dil-1?detail-item-2226-comments-item-467-expanded=1&do=detail-item-2226-comments-item-467-export>

Nový občanský zákoník. In: *portál.POHODA.cz* [online]. 2014 [cit. 2016-09-02]. Dostupné z: <https://portal.pohoda.cz/zakony/obcanske-pravo/novy-obcansky-zakonik-2015/>

EDOARDO, G. Impresa familiare. In: *PROFESSIONISTILEGALI.IT* [online]. 2015 [cit. 2016-09-27]. Dostupné z: <http://www.professionistilegali.it/separazione-divorzio/impresa-familiare/>

ELIÁŠ, K., M. SVATOŠ a M. ŽIŽKA. *Nový občanský zákoník 2014: rejstřík : redakční uzávěrka 26.3.2012*. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-920-8.

HAUSHOFER, Ch. Familienunternehmen in Österreich: Eine aktuelle Studie der WKO. In: Stabsabteilung Wirtschaftspolitik [online]. Vídeň, 2013 [cit. 2016-06-19]. Dostupné z: https://www.lbg.at/static/content/e173427/e183458/file/ger/Familienbetriebe_in_Oesterreich_-_WKO_Studie_2013.pdf

HESKOVÁ, M. a V. VOJTKO. *Rodinné firmy: zdroj regionálního rozvoje*. Zeleneč: Profess Consulting, 2008. ISBN 978-80-7259-062-9.

Historie a tradice firmy Hajn. In: *Hajn* [online]. [cit. 2016-04-19]. Dostupné z: <http://www.hajn.cz/historie>

HOLINKOVÁ, M. Obchodní závod. [online]. Praha. 2014. [cit. 2016-04-15]. Bakalářská práce (Bc.). Bankovní institut vysoká škola Praha, Právnická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Aleš Váňa, CSc. Dostupné z: https://is.bivs.cz/th/20866/bivs_b/Bakalarska_prace_Michaela_Holinkovax.pdf

HORÁČEK, F. Podnikatelem roku 2014 je majitel Koh-i-nooru Vlastislav Bříza. In: *iDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-12-21]. Dostupné z: http://ekonomika.idnes.cz/majitel-koh-i-nooru-briza-je-podnikatelem-roku-f46-/ekoakcie.aspx?c=A150303_134157_ekoakcie_fih

JÁČ, I., P. RYDVALOVÁ a M. ŽIŽKA. *Inovace v malém a středním podnikání*. Brno: Computer Press, 2005. ISBN 80-251-0853-8.

KANDLER, L. Podnikání bez živnosti – je to možné? In: *portál.POHODA.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-08-01]. Dostupné z: <http://portal.pohoda.cz/pro-podnikatele/chci-zacit-podnikat/podnikani-bez-zivnosti---je-to-mozne/>

Koncepce podpory MSP 2014-2020. In: *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. 2013 [cit. 2016-11-29]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/koncepce-politiky-msp-2014-2020-27913.html>

KORÁB, V., A. HANZELKOVÁ a M. MIHALISKO. *Rodinné podnikání: [způsoby financování rodinných firem, řízení rodinných podniků, úspěšné předání následnictví]*. Brno: Computer Press, 2008. Praxe podnikatele. ISBN 978-80-251-1843-6.

KOZLOVÁ, K. Přednosti a meze rodinného podnikání. [online]. Brno. 2007. [cit. 2016-04-10]. Diplomová práce (Ing.). Masarykova univerzita. Ekonomicko-správní fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Božena Šmajsová-Buchtová, CSc. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/76224/esf_m/DipomovaPrace.doc

KRÁL, B., aj. *Manažerské účetnictví*. 2. rozšířené vyd. Praha: Management Press, 2006. ISBN 80-7261-141-0.

KRÁLOVÁ, K. Novinka roku 2014: Rodinný závod. In: *portál.POHODA.cz* [online]. 2014 [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: <http://portal.pohoda.cz/zakon-a-pravo/novy-obcansky-zakonik/novinka-roku-2014-rodinny-zavod/>

KRETKOVÁ, M. Blíže k rodinnému závodu dle nového občanského zákoníku. In: *epravo.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-12-20]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/blize-k-rodinnemu-zavodu-dle-noveho-obcanskeho-zakoniku-93248.html>

KUČERA, J. Rodinný závod. In: *Kučera & Associates Advokátní Kancelář* [online]. 2014 [cit. 2016-02-20]. Dostupné z: <http://www.kuceralegal.cz/blog/2014/01/23/rodinny-zavod-2/>

KUČEROVÁ, D. Podnikáte a potřebujete pomoc rodiny? Založte si rodinný závod. In: *Podnikatel.cz* [online]. 2013 [cit. 2016-04-22]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/podnikate-a-potrebuje-pomoc-rodiny-zalozte-si-rodinny-zavod/>

KUČEROVÁ, D. Konečně jasno jak naložit s podíly na zisku z rodinného závodu. In: *Podnikatel.cz* [online]. 2015 [cit. 2016-04-29]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/konecne-jasno-jak-nalozit-s-podily-na-zisku-z-rodinneho-zavodu/>

KUČEROVÁ, D. Souhrn změn, které od roku 2014 přináší nový občanský zákoník. In: *Podnikatel.cz* [online]. 2014 [cit. 2016-03-06]. Dostupné z: <http://www.podnikatel.cz/clanky/souhrn-zmen-ktere-od-roku-2014-prinasi-novy-obcansky-zakonik/>

MALÁ, M. Historie firmy Baťa: od malé dílny, přes zlínskou továrnu až k impériu. In: *iDnes.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-12-21]. Dostupné z: http://zlin.idnes.cz/vznik-firmy-bata-ve-zline-v-roce-1894-d5q/zlin-zpravy.aspx?c=A140924_2102096_zlin-zpravy_mav

MALOSSE, H. Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu rodinné podniky v Evropě jako zdroj budoucího růstu a lepších pracovních míst. In: *EUR-Lex* [online]. Brusel, 2015 [cit. 2016-10-04]. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52015IE0722>

MAZOCHOVÁ, B. Právní formy podnikání pro fyzické a právnické osoby. In: *ipodnikatel.cz* [online]. 2014 [cit. 2016-04-01]. Dostupné z: <http://www.ipodnikatel.cz/Zahajeni-podnikani/pravni-formy-podnikani-pro-fyzicke-a-pravnicke-osoby.html>

MELZER, F. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1.

MITTERLEHNER, R. Familienunternehmen. In: *Bundesministerium für Wirtschaft, Familie und Jugend: Mittelstandsbericht 2012* [online]. 2012 [cit. 2016-11-15]. Dostupné z: https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/BR/III-BR/III-BR_00477/imfname_275697.pdf

Nová definice malých a středních podniků: Uživatelská příručka a vzor prohlášení [online]. Lucemburk: EUR-OP, 2006 [cit. 2016-12-07]. ISBN 9289479175.

ODEHNALOVÁ, P. *Přednosti a meze rodinného podnikání*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5603-9.

O'HARA, W. T. The world's oldest family companies. In: *Family business* [online]. 2003 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://www.familybusinessmagazine.com/oldworld.html>

PELIKÁNOVÁ, I. a R. PELIKÁN. NOZ V PRAXI: ODBORNÁ PÉČE (§ 5): Z důvodové zprávy (k § 4 a 5). In: *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 2014 [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-odborna-pece-5>

PICCOLO, A. Impresa familiare (art. 230 bis c.c.): Problemi applicativi. In: *Diritto civile e commerciale* [online]. 2008 [cit. 2016-10-05]. Dostupné z: <http://www.diritto.it/docs/25388-impresa-familiare-art-230-bis-c-c-problemi-applicativi>

Potřeby rodinných firem. In: *Databáze Proquest* [online]. [cit. 2016-04-28]. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/1115574144/fulltext/9AD3D24453484D68PQ/2?accountid=17116>

POZA, E. *Family Business*. 4th ed. South Western: Cengage Learning, 2014. ISBN 978-1285056821.

Rodinný závod. In: *Nový občanský zákoník* [online]. Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2013 – 2015 [cit. 2016-10-19]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/rodinne-pravo/konkretni-zmeny/rodinny-zavod>

ROSENBAUM, M. Rodinné firmy dvacet pět let po revoluci: jak dál? In: *RSM* [online]. 2014 [cit. 2016-11-31]. Dostupné z: <https://rsm.cz/blog/novinky/fuze-a-akvizice/rodinne-firmy-dvacet-pet-let-revoluci-dal/>

SVOBODA, J. Rodinné podnikání v ČR: Právní forma Vaší rodinné firmy. In: *Vyplnto.cz* [online]. 2011 [cit. 2016-08-31]. Dostupné z: <https://www.vyplnto.cz/realizovane-pruzkumy/rodinne-podnikani-v-cr/>

TICHÝ, L. *Kupní smlouva v novém občanském zákoníku: komentář: [§ 2079-2183]*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-521-3.

VEBER, J. a J. SRPOVÁ. *Podnikání malé a střední firmy*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4520-6.

Seznam příloh

Příloha A - Průzkum rodinného závodu Hajn	Chyba! Záložka není definována.	67
Příloha B - Nejčastější právní formy rodinného podnikání v ČR v roce 2011.....		68

Příloha A – Průzkum rodinného závodu Hajn v Borohrádku

Následující otázky jsem pokládala Pavlovi Hajnovi, současnému majiteli rodinného závodu. Na základě jeho odpovědí jsem mohla vypracovat šestou kapitolu.

1. V kolikáté generaci se nachází Váš rodinný závod?

- první
- druhé
- třetí
- čtvrté

2. Kolik rodinných členů v závodě vypomáhá?

- 1 – 2
- 3 – 4
- 5 a více

3. Jaký je průměrný počet Vašich zaměstnanců?

- méně než 5
- 5 – 10
- 11 – 20
- 21 a více

4. Do kterých zemí (mimo ČR) dodáváte své výrobky?

- země EU
- země mimo EU

5. Kdo z rodinných příslušníků má za úkol vést účetnictví?

- manželka
- dcera
- syn

6. Jaká je právní forma Vašeho podnikání?

- osoba samostatně výdělečně činná
- veřejná obchodní společnost
- akciová společnost
- společnost s ručením omezeným
- komanditní společnost
- družstvo
- sdružení fyzických osob bez právní subjektivity

7. Které finanční prostředky využíváte?

- vlastní zdroje
- rezervy
- nerozdělený zisk
- leasing
- úvěry
- půjčky
- jiné

8. Změny v Novém občanském zákoníku byste označil jako:

- přínosné
- komplikované
- nevnímám žádné změny

9. Zaznamenáváte si druh a množství vykonané práce jednotlivých členů rodiny?

- ano, pravidelně
- ano, občas
- ne, práci vykonávají automaticky sami

10. Vnímáte na trhu konkurenci?

- ano
- ne, jsme originál

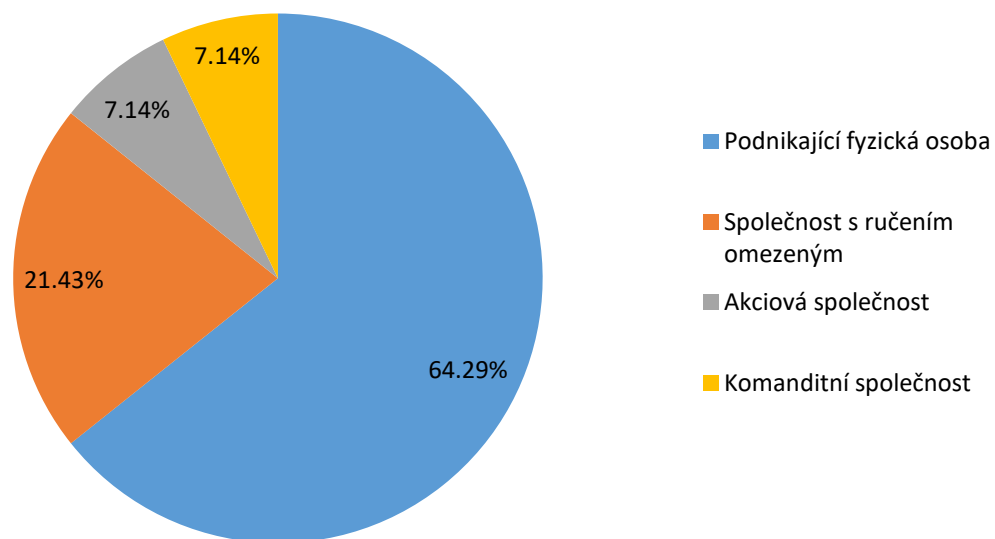
11. Které orgány Vás nejčastěji kontrolují?

- obecní úřad
- živnostenský úřad
- katastrální úřad
- policie
- jiné

Dále byly položeny následující otevřené otázky:

1. Jak široký máte sortiment výrobků a kde berete materiál?
2. Jak jste ve svém podnikání začínal a kdo Vám byl oporou?
3. V jaké cenové relaci se výrobky pohybují?
4. Jak spolu vlastně vycházíte jako členové rodiny na jednom pracovišti?
5. Jak si představujete své podnikání do budoucna?

Příloha B – Nejčastější právní formy rodinného podnikání v ČR v roce 2011

Zdroj: SVOBODA, J. – *Průzkum rodinných firem v ČR*; vlastní zpracování